

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI:
SIGURNOSNI ASPEKTI**

-MAGISTARSKI RAD-

Kandidat: Edin Paldum

Mentor: prof. dr. Mirza Smajić

Broj indeksa: 184/II

Sarajevo, septembar 2023. godine

SADRŽAJ

UVOD	4
1. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR.....	5
1.1 Problem istraživanja.....	5
1.2 Predmet istraživanja.....	5
1.2.1 Kategorijalno-pojmovni sistem.....	6
1.3 Ciljevi istraživanja.....	8
1.3.1 Društveni ciljevi.....	8
1.4 Sistem hipoteza.....	8
1.4.1. Generalna hipoteza istraživanja.....	8
1.4.2. Pomoćne hipoteze.....	8
1.5 Metode istraživanja.....	9
2. MIGRANTSKA KRIZA 21. STOLJEĆA.....	10
2.1 Podjela.....	10
2.2 Push-pull model.....	11
3. MIGRANTSKI TOKOVI PREMA EU U NOVOM MILENIJU.....	12
3.1 Arapsko proljeće.....	13
3.2 Izbjegličke/migrantske rute prema EU.....	15
3.3 Hronologija Balkanske rute.....	16
3.4 Balkanska ruta u periodu 2015.-2016. godine.....	16
3.5 Balkanska ruta 2018. godine.....	21
4. PODRUČJE BOSNE I HERCEGOVINE KAO MIGRANTSKI PRAVAC.....	22
4.1 Geostrateški položaj Bosne i Hercegovine.....	25
4.2 Postratni profil Bosne i Hercegovine.....	25
4.3 Zakonske osnove i institucionalni mehanizmi BiH.....	27
4.4 Smještajni kapaciteti za migrante.....	31
4.5 Ostali subjekti.....	33
5. MIGRACIJE KAO SIGURNOSNI IZAZOV/PRIJETNJA.....	33

5.1 Globalna i nacionalna sigurnost – međusobni odnos.....	34
5.2 Sekuritizacija.....	37
5.3 Značenje, postupak i motivi sekuritizacije.....	37
5.4 Sekuritizacija politike migracija.....	39
5.5 Sekuritizacija politike migracija na "Balkanskoj ruti".....	42
5.6 Ilegalne migracije.....	44
6. ILEGALNE/NEREGULARNE MIGRACIJE U BIH – SIGURNOSNI IZAZOVI/PRIJETNJE.....	46
6.1 Ilegalne migracije u BiH – osnovni statistički podaci.....	46
6.2 Problem utvrđivanja identiteta ilegalnih migranata.....	48
6.3 Organizirani kriminal i ilegalne migracije.....	49
6.3.1 Organizirano krijumčarenje migranata.....	51
6.3.2 Organizirano krijumčarenje migranata na području BiH.....	53
6.3.3 Ilegalne migracije i krijumčarenje narkoticima i oružjem.....	57
6.4 Ilegalne migracije i problematika terorizma.....	59
ZAKLJUČAK.....	62
BIBLIOGRAFIJA.....	62
POPIS SLIKA.....	68

UVOD

Globalizacija ima značajan uticaj na migrantsku krizu koja je zahvatila cijeli svijet, područje Balkana, pa i našu državu, Bosnu i Hercegovinu. Migrantska kriza svoje početke ima u Arapskom proljeću, kada su stanovnici država na Bliskom Istoku pokrenuli revolucije za bolje egzistencijalne uslove života.

Naime, ratna dešavanja u pojedinim zemljama Bliskog istoka tokom zadnje dekade su za posljedicu imala raseljavanje velikog broja domicilnog stanovništva tih zemalja te njihovo pokretanje u pravcu "otvorene" Evrope. To proklamirano načelo otvorenosti odnosno upućeni poziv za prihvrat ratnih izbjeglica je istovremeno izrazito pojačalo već postojeći interes pripadnika stanovništva afričkih i azijskih zemalja niskog ekonomskog statusa, koji konstantno imaju za cilj, domoći se neke od razvijenijih zemalja Evropske Unije.

Iznimno velik broj pristiglih migranata u kratkom vremenskom periodu kao i nepostojanje adekvatne integracijske politike, uvjetovao je hitnu reakciju država EU-a koja se očitovala zatvaranjem, do tada otvorenih, granica kako u samim zemljama krajnje destinacije tako i zemljama samog protoka migranata. Takav stav, ne samo što je rezultirao pojavom iznimnog broja tzv. "ilegalnih migranata", imao je također direktni utjecaj na područje BiH koje je postalo alternativni tranzitni pravac kretanja na tzv. Balkanskoj ruti i to iz smjera Srbije i Crne Gore prema Hrvatskoj odnosno visoko razvijenim zemljama i područjima EU.

„Od početka 2018. godine, Bosna i Hercegovina je doživjela drastičan porast broja migranata i izbjeglica koji ulaze u zemlju. Prilivom migranata i izbjeglica nadležne institucije su se suočile sa izazovom u pogledu ljudskih i finansijskih resursa“.¹

Taj nedostatak kontrole migrantskih tokova je otvorio mogućnost postojanja odnosno razvijanja određenih segmenata koji su ili bi mogli na izvjestan način utjecati na opću sigurnosnu situaciju u BiH.

¹ OSCE, Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, (2018), dostupno na: <http://www.osce.org/files/f/documents/3/b/397322.pdf>

I. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR

1.1. Problem istraživanja

Migracije stanovništva jesu konstanta kroz čitavu ljudsku historiju čiji su uzroci, intezitet i modalitet uvjetovani različitim faktorima poput ratova, ekonomskih kriza i drugo. Aktualna intezivirana migrantska kretanja u pravcu zemalja Evropske unije, koja se reflektiraju na područje Bosne i Hercegovine kao i druge zemlje Zapadnog Balkana, su inicijalno uzrokovana ratnim sukobima u pojedinim zemljama Bliskog istoka, a vremenom su se početnim valovima izbjeglica iz ratnih žarišta priključile i druge grupe migranata iz pojedinih slabije ekonomsko razvijenih zemalja Afrike i Azije.

Glavni problem za Bosnu i Hercegovinu nastaje okvirno od početka 2018. godine zatvaranjem granica na ulazu u Europsku uniju i stopiranjem dotadašnjih redovnih migrantskih ruta. Usljed navedenog, dolazi do zadržavanja ogromnog broja migranata na "Balkanskoj ruti" što je primoralo migrante, koji nisu odustali od težnje da se domognu evropskog tla, da se okrenu prema alternativnim rutama među koje pripada i prolazak kroz područje Bosne i Hercegovine. U takvoj neočekivanoj situaciji, Bosna i Hercegovina nije bila u mogućnosti, radi nedostatka strateške politike kao i dovoljnih sredstava, da se adekvatno odazove na novonastali problem velikog priliva migranata što se direktno reflektiralo na društvenu i sigurnosnu situaciju samih građana ali i migranata.

Upravo taj neadekvatni pristup kontroli i upravljanju migrantskog kretanja, ne samo u Bosni i Hercegovini nego većinom i u drugim zemljama na "Balkanskoj ruti", omogućio je razvijanje određenih segmenata koji imaju ili mogu imati direktne implikacije po sigurnosnu situaciju na tim područjima a u nekim slučajevima i šire.

1.2. Predmet istraživanja

Osnova rada je bazirana na fenomenu aktualne problematike migracija i izbjeglica u kontekstu prostornog identiteta Bosne i Hercegovine te koncepta same njene nacionalne sigurnosti. Kao takva obuhvaća razmatranje osnovnih pojmova koji se oslanjaju na pitanja savremenih legalnih/ilegalnih migracija, izbjegličke krize, političkih stavova i zakonskih regulativa zemalja EU-a kao i Bosne i Hercegovine u odnosu na iste, te nacionalne i međunarodne sigurnosti.

Kompleksnost teme nalaže sveobuhvatan pristup kojim bi bili razmatrani temeljni pojmovi u vezi sa izvornim uzrocima i procesom trenutno zastupljenih migracija, identifikacijom prostornog položaja Bosne i Hercegovine i utjecaja istih na njeno područje.

Posebna pažnja u istraživanju je usmjerena na aspekt sigurnosti kojim će biti sagledan sam koncept sigurnosti Bosne i Hercegovine sa postojećim kao i mogućim daljnim posljedicama u odnosu na prisutnost ilegalnih migracija. Kako bi se potvrdilo odnosno negiralo postojanje sigurnosne prijetnje koju predstavljaju pomenute, istraživanje će obuhvatiti pojedine vidove ilegalnih i kriminalnih aktivnosti, poveznice sa organiziranim kriminalnim grupacijama kao aspekt terorističkih aktivnosti.

Kompozicija rada je podijeljena u nekoliko međusobno relevantnih cjelina pri čemu se fokus stavlja na pojmovno definiranje oblika migracija, sagledavanje uzroka i osnovnih faktora koji su uvjetovali tzv. Veliku migrantsku krizu te njen razvoj sa hronološkog i geografskog stajališta prema zemljama EU-e. Glavni naglasak je stavljen na definiranje koncepta sigurnosti naspram migrantske krize pri čemu se posebna pažnja stavlja na razmatranje važnosti geografske pozicioniranosti Bosne i Hercegovine u kontekstu inteziteta i frekventnosti izbjegličkih i migrantskih ruta te utvrđivanje utjecaja na stabilnost same zemlje kao i eventualnog postojanja prijetnje po nacionalnu sigurnost.

1.2.1. Kategorijalno-pojmovni sistem

- Migrantska kriza – može biti iznenadna ili usporena, sa prirodnim uzrocima ili uzrokovan od čovjeka, a odvija se interno ili preko međunarodnih granica;
- Izbjeglica – lice koje se zbog osnovnog straha radi svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, ne može ili ne želi vratiti u svoju državu porijekla;
- Migrant – svaka osoba koja se kreće ili je prešla međunarodnu granicu, ili napušta svoje uobičajeno mjesto stanovanja unutar svoje države, bez obzira na pravni status osobe, je li kretanje dobrovoljno ili prisilno, uzroke kretanja ili dužinu boravka;
- Neregularni/ilegalni migrant – lice koje prelazi granicu države ili boravi u nekoj zemlji bez odgovarajuće dozvole ili dokumentacije za ulazak i boravak;
- Balkanska ruta – izraz koji se odnosi na transportni put kroz zemlje Balkanskog poluostrva i igra važnu ulogu u trgovini i transportu robe. Od 2015. godine postala poznata kao ruta kojom su migranti pokušavali da stignu do Zapadne Evrope;

- Nacionalna sigurnost – zaštita interesa i stabilnosti jedne države ili nacije, a obuhvata sve aktivnosti i politike koje su usmjerene na očuvanje suvereniteta, integriteta, političke stabilnosti, sigurnosti građana kao i drugih interesa jedne zemlje;
- Međunarodna sigurnost – oblast koja se bavi zaštitom sigurnosti na globalnom nivou, a obuhvata sve aspekte sigurnosti među državama, organizacijama i pojedincima širom svijeta;
- Ilegalne aktivnosti – radnje, postupci ili prakse koje su zabranjene zakonom;
- Krijumčarenje ljudi – aktivnost u cilju dobijanja financijske koristi, nezakonito provođenje ili omogućavanje nezakonitog provođenja jednog ili više migranata ili drugih lica preko državne granice u državu u koju ne mogu zakonito ući i boraviti;
- Ilegalna trgovina/krijumčarenje narkotika – nezakonita prodaja, distribucija ili posjedovanje opojnih droga;
- Terorizam – namjerno korištenje nasilja, zastrašivanja ili prijetnji kako bi se postigao određeni vid političkog, ideološkog, religijskog ili društvenog cilja.

Slika br. 1. Migranti u Bugarskoj

Izvor: <https://www.middleeasteye.net/news/bulgaria-forgotten-balkan-migrant-route>

1.3. Ciljevi istraživanja

1.3.1. Društveni ciljevi

Istraživanje ima namjeru ukazati na pogrešno generalno razumjevanje i tumačenje da migranti predstavljaju direktnu prijetnju i opasnost po sigurnost građana zemlje tranzita ili krajnje destinacije. Dakle, osnovna smisao je ukazati da su migranti u najvećoj mjeri lica koja trebaju pomoć, te da se kroz adekvatne političke strategije upravljanja migracijama, na nacionalnom i međunarodnom nivou, mogu izbjeći svi potencijalni vidovi prijetnji po sigurnost i građana država na migrantskim rutama ali i samih migranata.

1.4. Sistem hipoteza

„ U projektu istraživanja hipoteze su izvedene iz predmeta, ciljeva i formulacije problema i čine sistem koji je korelativan, recipročan i srazmjeran predmetu i ciljevima istraživanja“.²

1.4.1. Generalna hipoteza istraživanja

Za rješavanje migrantske krize u BiH neophodno je uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja migracijama kroz zaštitu granice, stvaranje adekvatnih uslova za smještaj migranata, poboljšanje sigurnosne i humanitarne situacije u lokalnim zajednicama i suradnja sa međunarodnim organizacijama.

1.4.2. Pomoćne hipoteze:

1. Razmjena relevantnih informacija (poput analiza rizika),
2. Jačanje granične kontrole,
3. Osiguranje efikasne provedbe politike readmisije i povratka.

²Termiz Dževad, (2004), Metodologija društvenih nauka, Sarajevo, str. 226

1.5. Metode istraživanja

U svrhu postizanja postavljenog cilja, na temelju stavova pojedinih autora i objavljenih relevantnih publikacija kao i dostupnih analitičkih i statističkih podataka, u radu će biti korišteno nekoliko naučnih metoda poput:

- Metoda analize – istraživanjem složenih pojmova migracija, razvoja ilegalnih migracija, postojećih i potencijalnih sigurnosnih prijetnji na njihove jednostavnije dijelove i elemente;
- Metoda indukcije – na temelju analize raspoloživih podataka kreiranje mišljenja odnosno zaključka vezano za predmetnu temu;
- Deduktivna metoda – postizanje pojedinačnih zaključaka na osnovu generalnih mišljenja i stajališta;
- Metoda deskripcije – opisivanje činjenica i procesa vezano za fenomen migrantske krize i refleksije na BiH;
- Metoda kompilacije – preuzimanjem mišljenja i podataka pojedinih autora u cilju postizanja potpunijeg sadržaja rada;
- Komparativna metoda – usporedbom raspoloživih podataka i mišljenja formirati nova stajališta vezano za aspekt sigurnosti ilegalnih migracija.

II. MIGRANTSKA KRIZA 21. STOLJEĆA

Migracije su multidisciplinirano područje istraživanja.

Autor, Milan Mesić u svojoj knjizi „Međunarodne migracije – tokovi i teorije“ pri definiranju pojma pojedine discipline čiji je osnovni interes sam fenomen migracija navodi „demografiju – radi utjecaja na promjene u sastavu stanovništva bilo na startnom području ili finalnoj destinaciji, ekonomiju – radi samih ekonomskih posljedica kako na mjesto napuštanja tako i na mjesto dolaska migranata, antropologiju – koja razmatra etnički sastav, obilježja rasnih i drugih kulturnih skupina migranata naspram lokalnog stanovništva te njihove međusobne odnose, politologiju – radi utjecaja na političke procese u zemlji finalne destinacije, historiju – čiji je predmet istraživanje historijskih događaja kao pokretača migracija te utjecaj samih migracija na daljnje procese, te sa pojedinih određenih aspekata na geografiju i medicinu“.³

Na temelju takvog multidiscipliniranog istraživanja, definiranje samog pojma migracija nije jednostavno pitanje nego je to složena problematika koja zahtjeva pravilno razmatranje više specifičnih odrednica i elemenata (prostorna, vremenska, društvena dimenzija, uzročno-posljedični kompleks i dr.) koje bi kompletnije determinirale ovaj kompleksni pojam. No, ne zalazeći detaljno u svaki pomenuti aspekt, migracije se najjednostavnije mogu definirati, odnosno primjerenije rečeno opisati, kao kretanje pojedinca ili društvenih skupina sa jednog područja na drugo u cilju privremene ili stalne promjene mjesta boravka.

2.1. Podjela

Autor, Dragović Filip u svojoj knjizi „Sigurnost Europskih granica i migracije“ pri definiranju razloga migriranja stanovništva navodi da je generalno „moguće napraviti podjelu migracija na: ekonomske, političke, migracije uzrokovane ratom ili oružanim sukobima, radi prirodnih i elementarnih nepogoda i sl., bjeg od odgovornosti pred zakonom i radi bavljenja kriminalnim aktivnostima“.⁴

³ Mesić M., (2002), Međunarodne migracije-tokovi i teorije, Zagreb. str. 239

⁴ Dragović F., (2018), Sigurnost Europskih granica i migracije, Zagreb

Autori, Mikac Robert i Dragović Filip u svome radu „Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed“ upoznaju nas da su „međunarodne migracije vidljive u tri oblika i to: (1) zakonite ili slobodne migracije pojedinca koji po vlastitovj volji i u okviru postojećih zakona mijenja državu svog prebivališta ili boravišta; (2) prisilne migracije kad ljudi bježe ili kao pojedinci u strahu ispred progona ili masovno zbog straha pred kršenjem ljudskih prava ili humanitranog prava te drugih okolnosti koje su prouzrokovane različitim konfliktima ili katastrofama; (3) nezakonite migracije koje uključuju nedopuštene prelaskе granica, te nedopušteni ulazak odnosno boravak u drugoj državi“.⁵

Imajući u vidu kompleksnost same problematike te aktuelnu krizu koja direktno dotiče područje Balkana odnosno samu Bosnu i Hercegovinu, važna je klasifikacija međunarodnih migranata koju navodi autor, Mesić Milan u svom radu „Međunarodne migracije, tokovi i teorije“ prema mišljenju Reginalda Appleyarda, gdje se pored ostalih definiraju i kategorije koje se odnose na: „tražitelje azila, kao migrante koji prelaze granice i potražuju status temeljem političke diskriminacije te izbjeglice, prema definiciji UN Konvencije o statusu izbjeglica 1951“.⁶ Upravo ove kategorije su označile prvi period migrantske krize i prvenstveno se odnosile na jedan dio zemalja Zapadnog Balkana da bi se u kasnijem periodu, pa i do današnjeg dana uključujući i područje Bosne i Hercegovine, iste preobrazile u većini slučajeva u ekonomsku kategoriju migracija. No, neophodno je napomenuti da ekonomske migracije kao kategoriju nije moguće u potpunosti jasno definirati budući da su ekonomski motivi često isprepleteni sa političkim, vjerskim, profesionalnim i drugim ne-ekonomskim poticajima za neko migriranje.

2.2. *Push-pull model*

Direktna međusobna korelacija između uzroka, poput ratnih razaranja, siromaštva, društvenih i etničkih netrpeljivosti, nasilja i nedostatka opće sigurnosti, klimatskih promjena i dr., te ljudske naravi i konstantne težnje za postizanjem boljeg i sigurnijih životnih uvjeta, kreirala je i tzv. *push – pull* model migracija po kojem, kako to pojednostavljeno u svom radu „Globalna sigurnost - Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću“ navodi autor, Božinović Davor da „razvijenije zemlje privlače

⁵ Mikac R., Dragović F., (2017), Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed, Zagreb, str. 137

⁶ Mesić M., (2002), Međunarodne migracije, tokovi i teorije, Zagreb, str. 251-253

migrante svojim boljim ekonomskim mogućnostima i višim životnim standardom, dok ih nerazvijene same guraju preko granica i ne daju im nikakvu perspektivu“.⁷ U osnovi, osobe se odlučuju na migraciju nakon sagledavanja i objedinjavanja postojećih *push* faktora dok ih *pull* faktori privlače prema određenoj zemlji odnosno destinaciji. U kontekstu opće globalizacije i komunikacijske revolucije koje su olakšale realizaciju samog kretanja te međusobne kombinacije samog *push* – *pull* faktora, evidentno je da su migracije u stalnom porastu. No, kao posljedicu navedenog neophodno je istaknuti kako se migracijski procesi, kratkoročno ili dugoročno, reflektiraju i na zemlje iz kojih odlazi stanovništvo kao i na zemlje finalne destinacije a posljedice istih su veoma kompleksne, odnosno u ovisnosti mogu biti i negativne i pozitivne.

III. MIGRANTSKI TOKOVI PREMA EU U NOVOM MILENIJU

Premda je sveopće uvaženo kako su migracije istorijska konstanta, čitav svijet se, a prvenstveno Australija, Sjedinjene Američke Države i Europska unija, radi visokog stepena pravne urednosti, razvijenosti i kvalitete života, suočava zadnjih godina sa najvećim priljevom migranata i izbjeglica u svojoj istoriji. „Procjenjuje se kako je 2000. godine bilo oko 150 miliona migranata u svijetu, deset godina kasnije 214 miliona te uz pretpostavku rasta na 405 miliona do 2050. godine“.⁸

Područje Europske unije, nakon desetljeća uspješne izgradnje i ekonomskog razvoja kao i formalnog ustroja 1992. godine, autor Dragović Filip u svojoj knjizi „Sigurnost Europskih granica i migracije“ navodi da postaje „pojačana imigracijska destinacija, prvenstveno stanovnicima istočnoeuropskih zemalja a kasnije, uglavnom zbog ratnih zbivanja ali i želje za boljim životom, migrantima iz azijskih i afričkih zemalja te područja bivše Jugoslavije“.⁹

⁷ Božinović D., (2016), Globalna sigurnost, - Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Zagreb, str. 48

⁸ International Organization for Migration, World Migration report (2010) the Future of Migration:

Bulding Capacities for Change, dostupno na: [http://publications.iom.int/bookstore /free/WMR_2010.pdf](http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010.pdf)

⁹ Dragović F., (2018), Sigurnost Europskih granica i migracije, Zagreb, str.17-18

Pojačana imigracija je prinudila visokorazvijene Europske unije na promjene političkih stavova o useljavanju što je rezultiralo promjenama zakonskih regulativa kao i prakse sa ciljem ograničavanja odnosno otežavanja ulaska, naseljavanja i zapošljavanja migranata.

Kroz nametnute kriterije fokus se stavlja na selekciju imigranata kako na osnovu uzroka migriranja (ekonomski migranti ili izbjeglice) tako i prema individualnim karakteristikama svakog pojedinca (dob, obrazovanje, poznavanje službenog jezika, itd.).

Takva praksa je otvorila prostor za nezakonit ulazak i boravak odnosno izniman rast ilegalnih migracija, gdje autori, Tadić Jure i Dragović Filip u svojoj knjizi „Migracijska izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU“ navode da su se "zemlje Europske unije, tadašnje zemlje za članstvo u Europskoj uniji kao i zemlje tranzita vrlo brzo suočile sa valom nezakonitih migracija ali i sa svim oblicima prekograničnog kriminala koji je postao transnacionalan".¹⁰

Generalno, migracijska politika Europske unije je definirana na "Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i sloboda" ali je ostavljeno pravo da države članice mogu na izvjestan način samostalno upravljati migracijama. Upravo to pravo "samostalnosti" je determiniralo situaciju gdje autori u svojoj knjizi „ Sigurnosni aspekti migracija“ navode da “ Europska unija ostane bez zajedničkog stava oko pitanja upravljanja migracijama što je rezultiralo time da je svaka država pojedinačno definirala svoju politiku shodno vlastitom nacionalnom interesu“. ¹¹

U nedostatku jedinstvenog političkog mišljenja, usklađenih zakonskih okvira, te nesposobnosti za jedinstvenu i adekvatnu reakciju, Europska unija je 2015. godine dočekala migracijski val u potpunosti nespremna što je za posljedicu imalo definiranje navedenog procesa kao krizne situacije odnosno "izbjegličkom/migrantskom krizom".

3.1. Arapsko proljeće

Migracije iz arapskog dijela Mediteranskog bazena prema Europskoj uniji su bile zastupljene i u ranijem periodu i to na osnovu niske ekonomske i privredne razvijenosti tih zemalja te visoke nezaposlenosti.

¹⁰ Tadić J. i Dragović F., (2016), Migracijska izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU, Zagreb. str. 26

¹¹ Vurnek D., Bengez A. i Perkov M., (2018), Sigurnosni aspekti migracija, str. 174

Situacija se iznimno mijenja nakon 2010. godine usljed tranzicijskih procesa i ratova u pojedinim zemljama Bliskog istoka i sjeverne Afrike kao i nedorečenim intervencijama zapadnih saveznika u slamanju tamošnjih režima u tzv. "Arapskom proljeću".

Iako se u većini arapskih zemalja nije dogodilo ništa posebno u Arapskom proljeću, u drugim zemljama je rezultiralo rušenjem postojećih režima dok su se u pojedinim, poput Sirije i Libije, razbuktnali građanski ratovi koji su doveli do nestabilnosti i humanitarne krize unutar njih samih kao i zemljama svog okruženja odnosno Turske i Libanona.

Takva situacija je uslijedila na osnovu loše definiranog tranzicijskog procesa odnosno nedostatka političke snage koja će ga predvoditi i čime bi se smanjila mogućnost spontanijih događaja i reakcija kao i širokog međustranačkog konsenzusa o ciljevima i smjeru promjena političkog i gospodarskog sistema.

Pored unutrašnjih, neophodno je spomenuti i ulogu i uplitanje stranih faktora s vlastitim ciljevima i interesima, bilo pri rušenju pojedinih diktatora ili prilikom podržavanja pojedinih strana u višegodišnjim sukobima. Kao primjeren primjer može se vidjeti novonastala situacija u Libiji nakon borbe oružanih snaga oporbe, uz potporu snaga članica NATO-a na čelu sa Francuskom, i rušenja Muammera al-Gaddafija. U nedostatku odgovarajuće podrške Europske unije i zapadnih saveznika za izgradnju nove vlasti i novih društvenih i ekonomskih odnosa, Libija je završila u oružanim sukobima oporbenih frakcija, te je postala žarište nestabilnosti u Sjevernoj Africi.

Sličan primjer možemo vidjeti i u Siriji gdje strani vanjski faktori direktno podupiru pojedine suprotstavljene strane, odnosno Rusija, Iran i libanonski Hezbollah su na strani al-Assada dok Turska, Katar i Saudijska Arabija podržavaju oporbenu stranu Sirijskog nacionalnog vijeća (SNC). U takvoj situaciji, volja i mogućnosti samog sirijskog naroda su minorni za oblikovanje tranzicijskog procesa i daljnjih dešavanja, nego su oni svedeni na same interese vanjskih involviranih faktora i njihove međusobne dogovore i odnose.

Pomenuti razlozi su uvjetovali da su tranzicijski procesi Arapskog proljeća u pojedinim zemljama završili u trajnoj nestabilnosti sa građanskim ratovima i kolapsom ekonomije i socijalnog života. Usljed navedenog, uslijedio je raspad državnih sistema kao i samih država što je za posljedicu imalo još veću nesigurnost građana u tim zemljama radi čega je iznimno velik broj njih bilo primorano napustiti dotadašnje područje boravka i potražiti spas u okolnim pa čak i dalekim zemljama.

3.2. Izbjegličke/migrantske rute prema EU

Uzrokovano navedenim događajima, Europska unija se u zadnjih nekoliko godina suočava sa problemom pojačanih nekontroliranih migracija. Geografska pozicioniranost u odnosu na sjevernu Afriku i Bliski istok usmjerila je migrante na kretanje u smjeru njezinih južnih granica i to tzv. sredozemnim rutama: zapadnom u smjeru Španije, srednjom rutom prema Italiji i u znatnoj manjoj mjeri Malti, te istočnom prema Grčkoj. Također, registrirano je pojačano kretanje i kopnenim putem preko Turske u smjeru Bugarske i drugih zemalja zapadnog Balkana.

Kao najznačajnija ruta odnosno kao glavni put kojim afričko stanovništvo već dugotrajno želi doći do Evrope jest središnja ruta kojom su Italija i Malta pod najvećim utjecajem imigracije iz smjera Libije, Tunisa i Alžira. „Intezitet frekventnosti u periodu zadnje dekade je bio vrlo promjeljiv shodno faktorima koji su direktno ili indirektno utjecali na njega. Prvenstveno se to odnosi na političke odluke Brisela kao i promjenama struktura unutar italijanske vlade i posljedično njezinih rigoroznijih stavova, te razvoju dešavanja na području same Sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Takve okolnosti su dovele do toga da je 2018. godine zabilježeno 80% manje dolazaka migranata u Italiju i Maltu nego u periodu ranijih godina“.¹²

Istočna sredozemna ruta se veže sa Grčkom i njenim otocima. Svoju važnost je dobila nakon napredovanja ISIL-a u Siriji i Iraku tokom 2014. godine, kada je mnoštvo stanovništva pomenutih zemalja, u bijegu od ratnih stradanja, pokušalo preko Turske da se domogne Grčke te naknadno zemalja istočne i sjeverne Evrope. „Samo u 2015. godini je, od 1,046.599 migranata i izbjeglica koji su uspjeli doći se tla neke od evropskih zemalja, tom rutom u Grčku stiglo oko 885.400 migranata koji su, u najvećem broju, nastavili nadalje svoj put takozvanom Balkanskom rutom“.¹³

Za razliku od Središnje sredozemne rute, zapadna ruta na relaciji Maroko prema Španiji je u prethodnim godinama bila pošteđena imigracija sa velikom brojnošću.

¹² Frontex, Risk analysis for 2019, dostupno na: <http://frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2019-RPPmXE>

¹³ International Organization for Migration, Mixed migration flows in the Mediterranean and beyond – flow monitoring compilation, 2015 annual report, dostupno na: http://www.iom.int/sites/default/files/situation_reports/file/Mixed-Flows-Mediterranean-and-Beyond-Compilation-Overview-2015.pdf

No, okolnosti su se promjenile nakon 2018. godine usljed smanjenja protoka migranata prema Italiji kao i Istočnom sredozemnom rutom, kada je primjećen nagli porast dolazaka na Pirinejsko poluostrvo u odnosu na prethodne godine.

3.3. *Hronologija Balkanske rute*

Balkanska ruta, gledajući aspekt migracija, jest dio Istočne mediteranske rute koja, preko područja zemalja Zapadnog Balkana (Albanija, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija), povezuje izvjesne polazne tačke kretanja migranata u Grčkoj i Turskoj sa tačkama njihove finalne destinacije u zemljama Zapadne Europe. Ratna dešavanja tokom 90-tih godina prošlog vijeka su ostavila velike posljedice na same zemlje Zapadnog Balkana. Autor, Matković Gordana u svom radu navodi da „ove zemlje generalno karakterizira, doduše u različitim omjerima, slabi sistemski *welfare* sa ograničenom institucionalnom sposobnošću i velikim ekonomskim poteškoćama“.¹⁴

Neadekvatni ekonomski razvoj, demografsko pitanje, visok nivo nezaposlenosti, neprimjeren školski i zdravstveni sistem, neadekvatna i nepotpuna legislativa koja bi omogućila socijalnu zaštitu te kompleksnost državne i javne administracije za prihvatljivo i transparentno upravljanje, su osnovni izazovi sa kojima se susreću države Zapadnog Balkana. Kada se k tome doda i enormni broj migranata koji od 2014. godine prolaze kroz njihova područja, vrlo lako se da uvidjeti u kakvoj se ekstremno kompliciranoj situaciji iste i nalaze.

3.4. *Balkanska ruta u periodu 2015.-2016. godine*

Velike promjene su nastupile 2015. godine kada je registriran iznimno velik broj dolazaka migranata na obale Grčke, prema UNHCR-u 856.700 lica, čime *Balkanska ruta* postaje glavni koridor za prolazak migranata prema Europi. Pomenute promjene su uslijedile kao posljedica na određena dešavanja od kojih možemo izdvojiti dva ključna i to: 1. razvoj tenzija i sukoba tokom 2014. godine u već ratom obuhvaćenim područjima Sirije, Afganistana i Iraka što je rezultiralo brojem u jednom momentu od preko šest miliona izbjeglica; 2. smanjenje broja protoka migranata i izbjeglica na Centralnoj mediteranskoj ruti usljed donošenja određenih restriktivnih mjera od strane Europske unije, te njihove realizacije posredstvom Frontex-a, Evropske agencije za zaštitu granica i obala EU.

¹⁴ Matković Gordana, *The Welfare State in the Western Balkan Countries, Challenges and options*, Center for Social Policy, Beograd, (2017), str.19-44

U sjeni tih dešavanja, Balkanska ruta postaje glavna migrantska ruta prema zemljama Europske unije i to na način da su se migranti kretali iz Grčke preko Sjeverne Makedonije, Srbije prema Mađarskoj odnosno prvoj ulaznoj tački zemalja EU-e. Smatra se da je u tom periodu, odnosno na vrhuncu same krize, granice zemalja Zapadnog Balkana prelazilo preko 10.000 migranata dnevno.

Slika 2. Osnovni smjerovi kretanja migranata na Balkanskoj ruti tokom 2015. godine

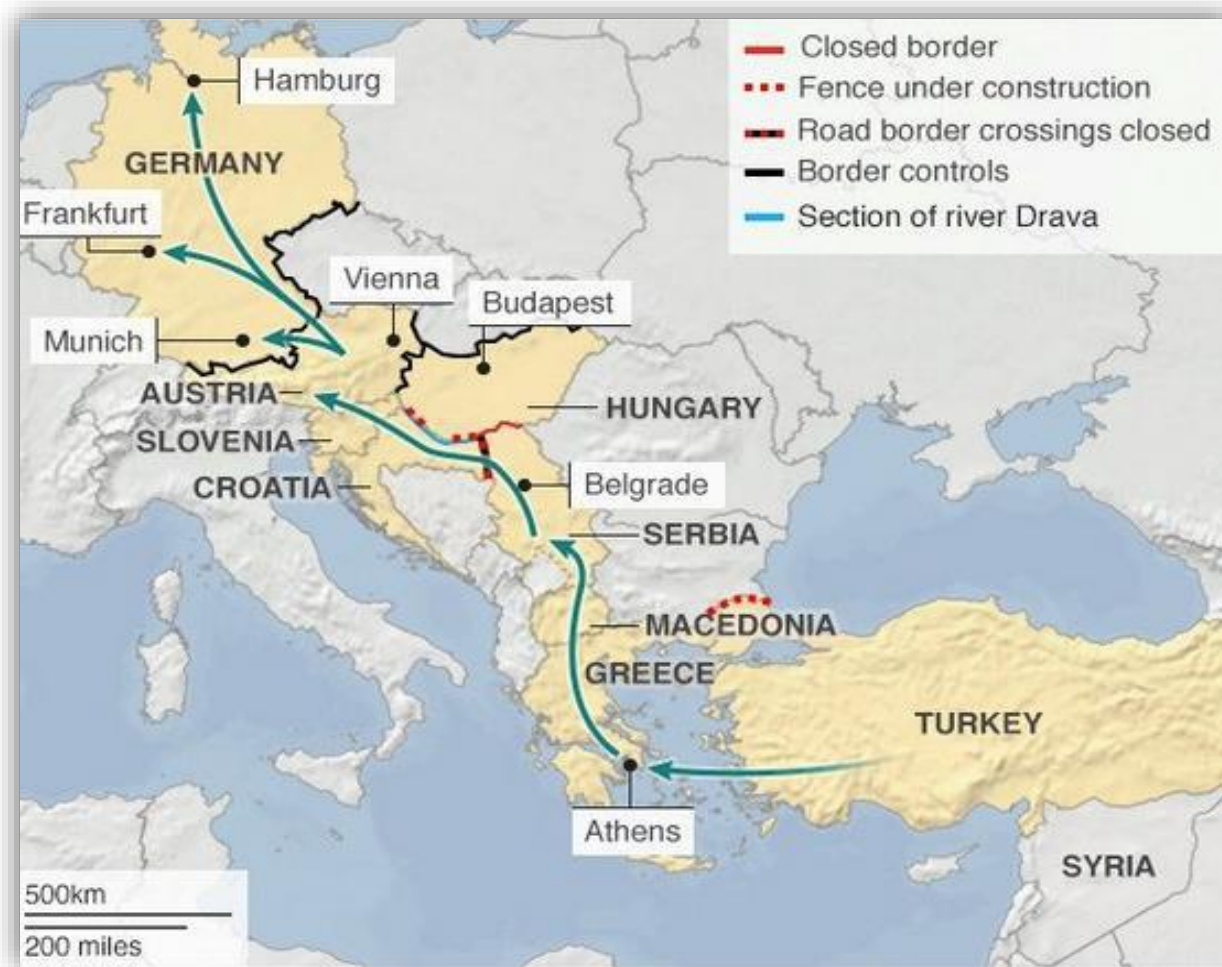

Izvor: UNHCR <https://www.unhcr.org/58b449f54>

Nespремnost zemalja Europske unije kao i njihova međusobna neusaglašenost oko modaliteta daljnjeg zajedničkog djelovanja naspram aktuelnog fenomena koji je sve više poprimao razmjere krizne situacije rezultirala je, u augustu 2015. godine, povlačenjem Njemačke iz "Dublinskog sporazuma" koji predviđa da se izbjeglice pristigle u Europsku uniju trebaju registrirati i zatražiti azil u provj zemlji EU-a u koju su ušle, odnosno moraju biti vraćene u prvu zemlju ulaska, na osnovu kojeg je otvorila vrata za izbjeglice iz Sirije. No, na taj poziv nisu reagirali samo Sirijci nego i Iračani, Afganistanci kao i migranti drugih zemalja. Nepuni mjesec dana nakon inicijative Njemačke za suspenziju "Dublinskog sporazuma" za sirijske izbjeglice, a samim tim i realizacije tzv. sistema *hotspot*, Mađarska zvanično zatvara svoje granice prema Srbiji čime zaustavlja smjer

kretanja migranata preko svoje teritorije prema drugim zemljama EU-a. Budući da su na taj način zaustavljeni migranti u kretanju prema EU te da se sama Srbija, radi nespremnosti i nedovoljnih kapaciteta, našla u nezavidnoj situaciji kao područje zadržavanja iznimnog broja migranata, otvoren je novi koridor preko Hrvatske prema Sloveniji i Austriji.

Slika 3. Pravci kretanja migranata na Balkanskoj ruti po zatvaranju granice između Mađarske i Srbije

Izvor: https://www.researchgate.net/figure/Main-migrant-route-to-the-Western-Europe-Source-Migrant-Crisis-Emergency-talks-on_fig10_305811933

Iznimna situacija sa kojom su se susretale zemlje Zapadnog Balkana kao i vrlo teški egzistencijalni i zdravstveni uslovi samih migranata, uvjetovali su hitne reakcije Europske unije. „Jedna od tih je ostvareni sastanak Europske komisije sa liderima zemalja Zapadnog Balkana koje su bile direktno involvirane u migrantsku krizu (Grčka, Albanija, Sjeverna Makedonija, Bugarska, Rumunija, Srbija, Hrvatska i Slovenija) tokom kojeg je usaglašen *Plan of action* kroz

17 osnovnih tačaka o zajedničkom angažmanu i obavezama u djelovanju naspram ove humanitarne krize“.¹⁵

Planom je prvenstveno naglašena konstantna razmjena podataka između zemalja aktera kako bi se postigao određeni nivo kretanja samih lica na Balkanskoj ruti i čime bi se ograničilo sekundarno prekogranično kretanje. Osim pomenutog, planom su obuhvaćeni i drugi vidovi poput: podrška jačanju kapaciteta samih država na migrantskoj ruti odnosno, u saradnji sa UNHCR-om, kreiranje osnovnih egzistencijalnih i zdravstvenih uvjeta za migrante tokom boravka na dionicama rute, uzimanje i sistemska međudržavna razmjena biometrijskih podataka migranata, kao i modalitet saradnje po pitanju deportacije migranata za koje ne postoji osnova njihovog boravka na područjima zemalja EU-e. Također, planom je tretirano i pitanje granica u okviru čega je definirana uloga Frontex-a, finalizirana implementacija dogovora na relaciji EU – Turska kao i ukazana potreba za jačanje borbe protiv krijumčarenja.

Kreiranjem i potpisivanjem *Plan of action* može se reći da je migrantska ruta kroz zemlje Zapadnog Balkana i "ozvaničena". Na ruti su uspostavljeni *hotspot*-ovi koji su za cilj imali prihvati i zbrinjavanje migranata te ujedno registraciju i identifikaciju lica. U svakoj zemlji tranzita Balkanske rute prema zemljama Europske unije su postojale tačke ulaza i izlaza koje su generalno bile potpomognute UNHCR-om u saradnji sa lokalnim vlastima kao i drugim lokalnim i međunarodnim humanitarnim organizacijama. Kroz ove tačke na ruti, u periodu od oktobra 2015. godine do marta 2016. godine, je procentualno svakodnevno registrirano oko 5-6 hiljada migranata. Iznimno veliki priliv migranata, te neadekvatni uvjeti u uspostavljenim centrima tranzita, prvenstveno radi nedovoljne opremljenosti, su uveliko usporavali kretanje migranata što je iznimno otežalo egzistencijalnu situaciju migranata tokom zimskog perioda u navedenom terminu. Usljed teške situacije, te bez adekvatne strategije, zemlje tranzita na Balkanskoj ruti su primorane na razmatranje i planiranje promjena u djelovanju naspram dotadašnje politike propuštanja svih migranata u tranzitu te su, pojedinačno i bez međusobnog usaglašavanja, donosile restriktivne mjere kako bi se limitiralo, a samim tim kontroliralo i selekcioniralo kretanje migranata kroz njihovo područje: već u novembru 2015. godine Austrija objavljuje

¹⁵ European Commission – Press release: Meeting on the Western Balkans Migration Route: Leaders Agree on 17-point plan of action, Brussels, 25. October 2015.

postavljanje fizičke barijere na granici sa Slovenijom; Srbija, Hrvatska i Makedonija donose odredbe o selekciji za ulazak u zemlju odnosno dozvoljen je ulazak i prolaz samo za izbjeglice sa ratom obuhvaćenih prostora Sirije, Iraka i Afganistana; Makedonija krajem 2015. godine podiže ograde duž svoje južne granice kako bi bio spriječen nekontrolirani prolazak migranata sa područja Grčke.

Radi velikog priliva migranata, i zemlje finalne destinacije EU-e su bile primorane za donošenje novih regulacija prihvata izbjeglica: Njemačka i Austrija dozvoljavaju ulaz samo za one koji hoće podnijeti zahtjev za azil, dok Finska i Danska uvode odredbe kojima se omogućuje prihvata samo za izbjeglice sa validnim pasošem. „ Nametnuta ograničenja kretanja, te selekcija su rezultirali time da su migranti drugih nacionalnosti, izbjegavajući zvaničnu rutu i definirane procedure, koristili sve druge načine kako bi se domogli željenih destinacija“.¹⁶

„U kontekstu tih događanja te na temelju smjernica iz prethodno usaglašenog *Plan of action*, lideri Europske unije u martu 2016. godine sklapaju dogovor sa vladom Turske kojim je usaglašena izvjesna regulacija o uparvljanju migrantskih tokova na području same Turske“.¹⁷

Taj događaj je označio da je Balkanska ruta, koridor preko kojeg je u vrlo kratkom periodu prošlo oko milion izbjeglica i migranata, zvanično i zatvorena. U tom momentu, u zemljama tranzita Zapadnog Balkana ostaje 'zatočeno' hiljade migranata u većinom improviziranim kampovima bez adekvatnih životnih uslova. Vrlo mali broj daljnijeg prihvata samo za tražitelje azila u nekoj od zemalja Zapadne Europe je prisililo migrante, zaustavljene u zemljama Balkanske rute, da preuzmu inicijativu te traže druge načine prolaska prema željenim destinacijama, čime je to područje postalo vrlo prihvatljiv teren za razvijanje ilegalnih aktivnosti prvenstveno sa aspekta krijumčarenja ljudi.

¹⁶ Šebo Šabić Senada, Borić Sonja, *At the Gate of Europe: A Raport on Refugees on the Western Balkan Route*, Friedrich Elbert Stiftung, (2016), str. 4-6

¹⁷ Council of the EU – Press release: EU-Turkey statement, 18. March (2016), dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

3.5. *Balkanska ruta 2018. godine*

Ono što se u jednom kratkom periodu smatralo kao otvorena Balkanska ruta, ista se, iznimnim pojačanjem kontrola i sigurnosti prekograničnog kretanja, pretvorila u "Balkanski zatvor" sa vrlo slabim šansama za daljnje kretanje. Djelimično uvjetovano tim dešavanjima, od kraja 2017. godine dolazi do otvaranja novih alternativnih pravaca kada se gleda Balkanska ruta.

U tom smislu, vidljivi su pojačani prekogranični prelasci iz Turske prema Bugarskoj, te posebno postaje aktivan pravac preko područja Bosne i Hercegovine koja je sve do 2018. godine bila u potpunosti isključena iz fenomena migrantske krize na Balkanskoj ruti. U cilju dolaska u neke od zemalja Zapadne Evrope kao željene destinacije, migranti koji su u tom periodu bili zaustavljeni na dionici Balkanske rute koja obuhvaća Srbiju, Makedoniju i Grčku, okreću se novom pravcu preko područja Bosne i Hercegovine kako bi se domogli Hrvatske i Slovenije tj. "vrata" Evropske unije. Prema podacima UNHCR-a, samo u 2018. godini je evidentirano preko 24.000 migranata koji su ušli u Bosnu i Hercegovinu, a tendencija njegova rasta, shodno blokadama na dotadašnjim pravcima, te pojačanim prilivima na polaznim tačkama Balkanske rute, je bila očekivana i u narednom periodu. Shodno tim okolnostima, Bosna i Hercegovina je postala u kratkom periodu jedno od glavnih čvorišta kretanja migranata na Balkanskoj ruti.

Slika 4. *Alternativni pravci kretanja migranata nakon "zatvaranja" Balkanske rute*

Izvor: <https://www.borderviolence.eu/background/>

IV. PODRUČJE BOSNE I HERCEGOVINE KAO MIGRANTSKI PRAVAC

Promjene koje su nastupile zatvaranjem dotadašnjih pravaca na Balkanskoj ruti su imale direktnu refleksiju na područje BiH i to na način da je područje BiH od 2018. godine postalo najvažniji tranzitni smjer migrantskog kretanja na Istočnoj mediteranskoj ruti. Nadležne institucije Bosne i Hercegovine su tokom pomenute godine evidentirale dolazak u zemlju 24.799 izbjeglica i migranata, uz otvorenu mogućnost da je njihov broj, radi izbjegavanja zvanične registracije od strane samih migranta, u određenom procentu i veći. Većina njih je pristigla u Bosnu i Hercegovinu kopnenim putem na neregularan način odnosno zakonski tumačeno kao „nezakonit“ prelazak granice podrazumjeva osobe otkrivene u pokušaju ilegalnog prelaska državne granice BiH prilikom ulaska ili izlaska iz BiH na graničnom prijelazu ili izvan graničnog prijelaza. Za taj period, prema procjeni UNHCR-a, na području Bosne i Hercegovine se zadržavalo od 5.000 do 5.500 migranata koji su najvećim dijelom bili koncentrisani na području Kantona Sarajevo te Unsko-sanskog kantona, kao ključne lokacije za prelazak granice sa Hrvatskom odnosno ulazak u Evropsku uniju. Gledano procentulano, najveći dio njih su lica porijeklom iz Pakistana (15%), Sirije (13%), Iraka (12%), Alžira (11%), Maroka (10%), te Afganistana (7%).

Rastući trend neregularnog dolaska u Bosnu i Hercegovnu je zamjećen i tokom prve polovine 2019. godine. Prema podacima Granične policije BiH, zabilježen je porast od 30,52% pokušaja ilegalnog prelaska granice odnosno 13.251 osoba je spriječena u pokušaju ilegalnog prelaska na teritorij Bosne i Hercegovine sa područja susjednih zemalja. Po pitanju neregularnih migracija prema vrsti granice, može se utvrditi da je prilikom ulaska u Bosnu i Hercegovinu najaktivnija kopnena ruta iz smjerova Srbije i Crne Gore, dok se najveći broj ilegalnih izlazaka bilježi na granici prema Republici Hrvatskoj. Kako je evidentirano, „ pored najviše zastupljenih državljana zemalja koji su vidljivi i tokom 2018. godine, evidentiran je porast nezakonitih prelazaka državljana Bangladeša, Turske, Egipta, Indije i Tunisa dok je primjetan pad ilegalnih migranata iz Irana i Libije“.¹⁸

¹⁸ Granična policija BiH, Državljanin BiH lišen slobode zbog krijumčarenja 23 ilegalna migranta, 04.02.2020., dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937746?title=državljanin-bih-lisen-slobode-zbog-krijumčarenja-23-ilegalna-migranta-&pageId=22>

Granična policija BiH, Državljanin Afganistana lišen slobode zbog krijumčarenja migranata preko rijeke Drine, 2020, dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937910?title=državljanin-afganistana-lisen-slobode-zbog-krijumčarenja-migranta-preko-rijeke-drine&pageId=0>

Konstantan priliv migranata iz Srbije i Crne Gore, doduše promjenljivog inteziteta, kao i prisilno protjerivanje sa područja Hrvatske, te nedostatak adekvatne strategije i podrške od strane Evropske unije, uveliko je otvorilo mogućnost da Bosna i Hercegovina postane *hot-spot* za migrante na Balkanskoj ruti u smjeru Evropske unije. Veliki broj zaustavljenih neregularnih migranata povećalo je već postojeći pritisak na institucije BiH i njezine mehanizme upravljanja i kontrole migracija a posebno kada se dovodi u pitanje humanitarni aspekt.

Slika 5. Migranti na željezničkoj pruzi u Srbiji

Izvor:<https://www.dw.com/hr/balkanska-ruta-nije-lako-burundijcima-do%C4%87i-u-eu/a-63650634>

Koncem 2019. kao i tokom 2020. godine, kako navodi UNHCR broj priliva neregularnih migranata je u stagnaciji što se tumači pojačanom kontrolom i blokadom tranzita u prvom dijelu dionice Balkanske rute, kao i dodatno pojavom pandemije COVID-19 i uvedenih restrikcija u kretanju na lokalnoj i međunarodnoj razini. No, treba imati na umu kako smanjeni broj dolazaka migranata na područje BiH nije umanjio postojeći problem sa brojnim migrantima zaustavljenim u BiH (procjenjuje se broj od 10.000 osoba) koji je već velikim dijelom, usljed nedostatka finansijskih, ljudskih i tehničkih kapaciteta, prerastao u humanitarnu krizu sa svim svojim posljedicama kako za migrantsku populaciju tako i za građane i samu državu BiH.

Ono što je neophodno napomenuti da većina neregularnih migranata dolazi iz država visokog migracijskog rizika, te da u ranijem periodu nisu u većoj mjeri bili prisutni na području BiH.

„ Također, karakterizira ih većinom modus operandi prema kojem ne posjeduju identifikacijske dokumente na temelju kojih im se može utvrditi identitet ili se koriste falsificiranim dokumentima, što otežava način adekvatnog njihovog tretiranja kao i mogućnost udaljavanja sa područja BiH“.¹⁹

Kao dodatni faktor koji direktno utiče na priliv migranata na područje BiH, odnosno na njihovu brojnost neophodno je spomenuti i realizaciju Sporazuma o readmisiji između Bosne i Hercegovine te Republike Hrvatske. Na temelju pomenutog, nadležni organi Hrvatske imaju mogućnost da ilegalne migrante koji su iz Bosne i Hercegovine ušli na područje Hrvatske, vrate za BiH. U osnovi sprovođenje Sporazuma o readmisiji ne predstavlja problem budući da njegova realizacija ima formalnu i utvrđenu proceduru, no direktni problem, shodno nezvaničnim podacima i većinom utemeljno na objavama pojedinih medija, predstavljaju nastupi hrvatske policije koja nasilnim metodama protjeruje migrante sa područja Hrvatske, pa čak i Slovenije, prema Bosni i Hercegovini. Prema navodima pojedinih međunarodnih nevladinih organizacija, hrvatska policija se služi fizičkim i verbalnim nasiljem, oduzimanjem novca i uništavanjem mobilnih aparata te uskraćuje mogućnost traženja azila, aludirajući kako na taj način sama Hrvatska krši vlastite ustavne i zakonske odredbe te međunarodno humanitarno pravo. Kao povod takvog djelovanja Hrvatske smatra se intencija Hrvatske za pristup Schengenu odnosno uvjetovanjem prvenstveno Slovenije a potom i drugih članica Evropske unije da se priliv migranata zaustavi na prvoj granici same EU (DW).

Kako bi se približno razumjela kompletna uzročno-posljedična situacija vezano za migracijske tokove na području Bosne i Hercegovine, neophodno je razmotriti širi okvir konteksta BiH sa obuhvaćenim pitanjima poput njezinih opštih karakteristika, odnosno geostrateške pozicioniranosti i granične definiranosti, političkih i društveno-ekonomskih faktora koje definiraju i unutrašnji i vanjski status, te postojećim instrumentima koji tretiraju samu aktuelnu problematiku.

¹⁹ Ministarstvo sigurnosti BiH, Strategija u oblasti migracija i azila i Akcijski plan za razdoblje 2016-2020. godina, mart (2016), dostupno na: http://msb.gov.ba/PDF/Strategija_HRV_2016.pdf

4.1. Gestrateški položaj Bosne i Hercegovine

Razmatranje gestrateškog položaja Bosne i Hercegovine kao i drugih indikatora je od iznimne važnosti kako bi se dobio bolji uvid u aktuelno stanje, te ujedno napravila procjena rizika koje predstavljaju neregularne migracije koje se odvijaju na njezinom teritoriju ili preko njega.

U tom smislu, Bosna i Hercegovina je država jugoistočne Evrope u zapadnom dijelu Balkana na križanju puteva Istoka i Zapada. Ima površinu od 51.209 km², te prema zadnjem popisu iz 2013. godine ima nešto malo više od 3,5 miliona stanovnika. Ukupna dužina državne granice prema tri susjedne zemlje Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori iznosi 1.604 km. Na sjeveru, zapadu i jugu graniči sa Hrvatskom (dužina granice 1.001 km), na istoku sa Srbijom (335 km), te na jugoistoku sa Crnom Gorom (268 km). Pravno gledano, državna granica je zvanično utvrđena na bilateralnoj osnovi samo sa Crnom Gorom i to Sporazumom o granici između Bosne i Hercegovine i Crne Gore koji je potpisan 2015. godine, dok granica sa Hrvatskom i Srbijom još nije međunarodno-pravno utvrđena i obilježena. Pristupanje Republike Hrvatske u članstvo Evropske unije 2013. godine se refleksiralo i na Bosnu i Hercegovinu. Tim događajem, Bosna i Hercegovina je dobila direktnu granicu sa Evropskom unijom, a samim tim i veću odgovornost po pitanju kontrole legalnih i ilegalnih migracija

Reljefno gledano, Bosna i Hercegovina je pretežno planinsko područje sa preko 85,8% teritorija iznad 200 m apsolutne visine koja se sastoji od peripanonske Bosne, pojasa nižeg zemljišta uz rijeku Savu, središnjeg planinskog prostora kao dijela Dinarskog sistema koji obuhvaća visoke planine, te niske Hercegovine kao dijela sredozemnog prostora. Rječna mreža je veoma gusta a najveće rijeke teku u graničnom području: Sava u graničnom području sa Hrvatskom 331 km te Drina u graničnom području sa Srbijom.

Klima u BiH je određena dinamikom reljefa i blizinom Jadranskog mora. Najveći dio zemlje ima umjereno kontinentalnu do kontinentalnu klimu odnosno hladnu planinsku klimu u višim planinama dok je na jugu tj. na području Hercegovine zastupljena submediteranska klima.

4.2. Postratni profil Bosne i Hercegovine

Ratna dešavanja u periodu 1992.-1995. godine su ostavila nesagledive posljedice na kompletnu situaciju u Bosni i Hercegovini koje su i danas, nakon perioda od gotovo 30 godina, itekako vidljive u svakoj sferi, bilo da se sagleda socijalno-društveni odnosno demografski, ekonomski ili

politički aspekt. U samom ratnom periodu je uništeno preko 80% prijeratne industrijske infrastrukture a raseljeno je i izbjeglo preko milion građana BiH izvan same zemlje.

Državni sistem je formiran po Ustavu iz 1995. godine iz Općeg okvirnog sporazuma za mir, prema kojemu je Bosna i Hercegovina država triju konstitutivnih naroda i koju sačinjavaju dva entiteta, Federacija BiH i Republika Srpska, te distrikt Brčko. Ustavom je utemeljen decentralizirani model države sa velikim ovlastima entiteta i složenim modelom odlučivanja. Državna vlada je dobila ograničenu odgovornost koja obuhvaća oblasti vanjske, vanjskotrgovinske, carinske i monetarne politike, financiranje institucija i međunarodne obaveze BiH, imigracijsku politiku i propise za izbjeglice i azil, međunarodnu i međuentitetsku provedbu zakona o krivičnim pitanjima, uključujući i saradnju sa Interpolom, uspostavu i rad zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih mehanizama, regulaciju međuentitetskog transporta i kontrolu saobraćaja.

Pojedine obaveze, kao na primjer oblast sigurnosti i odbrane, indirektni porezi, pravosuđe i dr., su proizašle u kasnijem periodu i većinom su utvrđene odlukama visokih predstavnika u BiH.

Postkonfliktne prilike, uvjetovane vanjskim ali prvenstveno unutrašnjim faktorima, rezultirale su usporavanjem, a donekle i zastojem, u procesu tranzicije zemlje kao i postizanjem deklarativno glavnog cilja tj. njenog članstva u NATO savezu, te integracije u EU. Premda su provedene određene reforme, kompleksnost državnog sistema utemeljnog u Dejtonskom sporazumu onemogućuje potpunu i neophodnu funkcionalnost čime je progres zemlje uvjetovan interesima pojedinih političkih grupa ili kroz eventualno određene međunarodne pritiske.

Prisutnost etničkih, ideoloških i političkih podjela spriječava rješavanje višestrukih izazova koji ugrožavaju proces razvoja zemlje i političku, socijalnu i ekonomsku stabilnost. Uvjetovano političkim zastojem i sukcesivno institucionalnim blokadama u temeljnim pitanjima, prvenstveno vezano za upravljanje i vladavinu prava kao i pristupanju Evropskoj uniji, kreirana je situacija u kojoj je veoma teško pronaći i postići kompromise na nivou država kroz koje bi se planirala i postavila strategija sa određenim ciljevima i prioritetima za daljnji razvoj Bosne i Hercegovine.

Prema procjeni UN-a, Bosna i Hercegovina je suočena s brojnim ekonomskim, upravljačkim i socijalnim izazovima.

„Konstantni politički zastoj, jačanje korupcije, izuzetno složen sistem uprave i visok stepen nezaposlenosti, u kombinaciji sa prisutnom globalnom i regionalnom ekonomskom krizom, negativno se odražavaju na privredu te posljedično uvjete života samih građana.

4.3. Zakonske osnove i institucionalni mehanizmi BiH

Nedovoljna kontrola nad migrantskim kretanjima preko granica predstavlja izniman problem za samu državu odnosno u određenim slučajevima i zajednice država. U cilju uspostavljanja kontrole i adekvatnog upravljanja migracijama, neophodno je pristupiti kreiranju i usaglašavanju nacionalnog zakonodavstva u oblasti migracija i azila, te uspostaviti institucionalnu strukturu koja bi, u skladu sa zakonskim okvirom, bila u mogućnosti učinkovito se baviti kontrolom ulaska, kretanja i boravka stranaca. U tom kontekstu, uređenje migracija i azila se podrazumjeva kao isključivo pitanje suvereniteta jedne države, kao i u slučaju Bosne i Hercegovine, posebno kada se uzmu u obzir propisi koji obuhvaćaju segmente ulaska i boravka stranaca na državnom teritoriju ili vidove međunarodne zaštite. No, aktuelna dešavanja usljed razvoja globalizacije, izrazitih migracijskih kretanja, integracije i univerzalizacije ljudskih odnosa su uveliko reducirali pravo države na samostalno uređenje tih pitanja.

Zvanični stav Bosne i Hercegovine koji definira njezinu usmjerenost ka pristupanju euroatlanskim integracijskim procesima je rezultirao preuzimanjem određenih međunarodnih obaveza među kojima je i usklađivanje zakonskih propisa sa legislativom i standardima Međunarodne zajednice i Evropske unije vezano za mjere i aktivnosti u području kontrole migracija i azila. Već samim međunarodnim prizanjem kao suverene države, Bosna i Hercegovina je preuzela u pravni okvir pojedine ugovore koji su bili važeći i u periodu postojanja SFRJ-a. Kao najvažnije neophodno je spomenuti Konvenciju o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. godine kojima je propisan niz prava koje izbjeglice trebaju uživati na teritorijima država potpisnica, a ista čine sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine. Nadalje, svojom orijentacijom za pristupanje i punopravno članstvo u EU, Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu 2015. godine, a istim su obuhvaćena i uređena pitanja koja se odnose na vize, upravljanje granicom, azil i migracije, sprečavanja i kontrole nezakonitih migracija te ponovnog prihvata odnosno readmisije.

Pored navedenih ugovora, neopodno je imati u vidu i druge međunarodne zakonske regulative i direktive, poput unilateralnih pravnih akata propisanih od strane Evropske unije, Konvencija UN-a kao i pojedinih bilateralnih ugovora Bosne i Hercegovine sa susjednim ili drugim državama, koje je Bosna i Hercegovina prihvatila u svoje zakonodavstvo.

Gledajući nacionalnu razinu, Bosna i Hercegovina je nastojeći uskladiti pravni sistem koji reguliše upravljanje migracijama i azil sa međunarodnim konvencijama, već od 1999. godine krenula sa izradom i usvajanjima pojedinih zakona:

Zakon o imigraciji i azilu iz 1999. godine kojim je usaglašena oblast imigracija i azila sa ustavnim odredbama i omogućeni preduvjeti za daljnji pravni institucionalni razvoj u ovoj oblasti.

Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu iz 2003. godine sa izmjenama i nadopunama 2008. i 2012. godine, kojim je definirana odgovornost Ministarstva sigurnosti u osiguravanju posebne zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima, osnivanje specijaliziranih ustanova za prihvatanje stranaca i omogućena pravna osnova za formiranje adekvatne službe za provedbu politike useljavanja i azila, boravka i kretanja stranaca u Bosni i Hercegovini.

Zakon o strancima iz 2015. godine kojim su propisani uslovi i procedura ulaska stranaca u Bosnu i Hercegovinu, vizni i bezvizni režim, putne isprave za strance, boravak stranaca u BiH, udaljenje iz BiH, prihvatanje i stavljanje pod nadzor, kao i nadležnosti organa vlasti u primjeni ovog zakona, prekršaji i kazne za prekršaje počinjene povredom odredbi ovog zakona, te druga pitanja u vezi sa boravkom stranaca.

„*Zakon o azilu* iz 2016. godine kojim su definirani organi nadležni za njegovu implementaciju, načela, uvjeti i postupak za odobravanje izbjegličkog statusa, statusa supsidijarne zaštite, prestanak i ukidanje izbjegličkog statusa i statusa supsidijarne zaštite, privremena zaštita, identifikacijski dokumenti, prava i obaveze tražitelja azila i drugo“.²⁰

²⁰ Ministarstvo sigurnosti BiH, Strategija u oblasti migracija i azila i Akcijski plan za razdoblje 2016-2020. godina, mart (2016), dostupno na: http://msb.gov.ba/PDF/Strategija_HRV_2016.pdf

Uspostavljenim pravnim okvirom, koji je za osnovni cilj imao utemeljiti adekvatan sistem upravljanja migracija i azila na nacionalnoj razini i koji je usklađen sa postojećim standardima Evropske unije, definirane su i institucionalne nadležnosti i mehanizmi za učinkovito sprovođenje pitanja upravljanja migracijama na razini Bosne i Hercegovine, i to:

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, kao temeljno tijelo izvršne vlasti, nadležno je za donošenje odluka, zaključaka i rješenja, nacрта i prijedloga zakona, analiza, informacija, strateških dokumenata, programa, sporazuma, protokola i drugih akata.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je, pored ostalih obaveza, nadležno za kreiranje i provedbu politike useljavanja i azila u Bosni i Hercegovini, utvrđivanje procedura i načine ustroja službe u vezi kretanja i boravka stranaca u BiH, te vodi brigu o zaštiti međunarodnih granica. Unutar systemske organizacije ministarstva, tijela koja tretiraju pitanje migracija i azila su:

- Granična policija, kao policijsko tijelo je odgovorna za nadzor i kontrolu prelaska granice BiH što podrazumjeva osiguranje nepovredivosti državne granice, zaštite života i zdravlja ljudi te je, između ostalih policijskih nadležnosti, odgovorna i za sprječavanje i nezakonitih prekograničnih migracija. U oblasti provođenja imigracijske legislative kontrolira kretanje stranaca preko granice BiH i odbija njihov ulazak u državu u slučajevima da ne ispunjavaju propisane uvjete za ulazak.
- Služba za poslove sa strancima je upravna organizacija s operativnom samostalnošću za vođenje poslova i rješavanje pitanja iz svoje nadležnosti, utemeljena radi obavljanja administrativno-upravnih i inspeksijskih poslova vezanih za kretanje i boravak stranaca u BiH odnosno odlučuje o statusu stranca u BiH kroz odobravanje ili odbijanje zahtjeva za odobrenje boravka stranca u zemlji, otkaze boravka, protjerivanje, stavljanje pod nadzor i udaljavanje stranca iz zemlje.
- Sektor za imigraciju čine dva odsjeka: 1. Odsjek za upravne poslove, propise i readmisiju koji je odgovoran za drugostepensko odlučivanje o prizivima stranaca u vezi sa ulaskom, kretanjem i boravkom stranaca u BiH kao i za praćenje primjene zakonodavstva Bosne i Hercegovine u oblasti imigracija i usaglašavanja sa zakonodavstvom Evropske unije i međunarodnim pravom u oblasti imigracija te readmisiju u dijelu prihvata državljana BiH. 2. Odsjek za analitiku, strateško planiranje, nadzor i obuku ima obavezu prikupljanja i obrađivanja statističkih podataka u svrhu usmjerenih specijalističkih analiza u oblasti migracija.

- Sektor za azil ima u nadležnosti izvršenje i provedbu politike i postupka azila u Bosni i Hercegovini i to na način da obezbjeđuje prihvata, smještaj, ishranu, medicinsku i psihosocijalnu pomoć, edukaciju i drugo, te vrši poslove u vezi s rješavanjem pitanja pravne stečevine Evropske unije i evropskih standarda u oblasti međunarodne zaštite kao i poslove na pripremi prijedloga bilateralnih sporazuma iz oblasti azila.
- Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine – SIPA, kao policijsko tijelo ima nadležnosti za sprječavanje, otkrivanjem i istragom kaznenih djela iz nadležnosti Suda BiH, a posebno organiziranog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima i drugih kaznenih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.

Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, po pitanju oblasti upravljanja migracija i azila, realizira imigracionu politiku posredstvom izdavanja viza u Diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine, te izrađuje prijedloge odluka prema Vijeću ministara BiH vezano za države čijim državljanima nije potrebna viza za ulazak u BiH, za države čiji državljani mogu ući u BiH sa drugim dokumentom osim pasoša, te oslobađanje od obaveza pribavljanja vize nosioca posebnih vrsta putnih isprava.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je nadležno za praćenje i provođenje međunarodnih konvencija i drugih akata iz oblasti ljudskih prava i temeljnih sloboda, kreiranje i provođenje aktivnosti na ispunjavanju obaveza BiH za prijem u euroatlanske integracije, sa posebnim akcentom na primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Također, u obavezi je za brigu o pravima i pitanjima izbjeglica u BiH nakon utvrđivanja njihovog statusa, prihvatanje i zbrinjavanje državljana BiH koji se vraćaju u zemlju na temelju Sporazuma o readmisiji, provođenje politike u oblasti povratka izbjeglica i raseljenih osoba u BiH, te kreiranje politike BiH prema iseljeništvu.

Koordinaciono tijelo za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini, u čijem sastavu su predstavnici svih institucija koje se bave problematikom migracija i azila, je nadležno u kontinuitetu sagledavati cjelokupnu situaciju u oblasti migracija i azila, poticati i osigurati interesornu saradnju između relevantnih institucija koje se bave poslovima migracije i azila, pripremati procjene budućih migracionih kretanja i nadležnim institucijama predlagati mjere za unaprijeđenje migracijske politike te pratiti provedbu strateških dokumenta.

4.4. *Smještajni kapaciteti za migrante*

Nakon usaglašavanja zakonskog okvira sa normama evropske legislative, te utvrđivanja strateške politike za daljnje upravljanje migracija i azila, institucije Bosne i Hercegovine su krenule u planiranje i izradu neophodnih pratećih struktura koje imaju vrlo veliki značaj u strukturi mehanizma. Već prije početka razvijanja Balkanske rute u smjeru Bosne i Hercegovine 2018. godine, na području naše zemlje su izgrađena, sredstvima iz vlastitog budžeta kao i podrškom pojedinih međunarodnih organizacija, četiri centra:

- Azilantski centar Delijaš koji je u nadležnosti Sektora za azil, Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine koji je namjenjen isključivo za tražioce međunarodne zaštite. Sam centar ima kapacitet za prihvata 150 korisnika, a u slučaju vanrednih okolnosti može biti povećan za dodatnih 150 mjesta.
- Izbjegličko prihvatni centar Salakovac je u nadležnosti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i namjenjen za prihvata osoba pod međunarodnom pravnom zaštitom kojima je takav status potvrdilo Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine. Centar je smještajnog kapaciteta za 300 osoba.
- Readmisioni centar Mostar ima za cilj prihvata i organizovanog smještaja za osobe državljane Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u BiH, shodno Sporazumu o readmisiji, te nije namjenjen za smještaj lica po drugoj osnovi.
- Imigracioni centar Istočno Sarajevo je specijalizirana ustanova pod nadležnosti Službe za poslove sa strancima, namjenjena za smještaj stranih državljana kojima je ograničeno kretanje. Neophodno je napomenuti da je Imigracioni centar zatvorenog tipa u koji se pod nadzor smještaju strani državljani koji, po izrečenoj mjeri za napuštanje Bosne i Hercegovine, čekaju udaljenje iz zemlje. Budući da su u centru smještene i strana lica koja predstavljaju prijetnju nacionalnoj sigurnosti BIH, nije moguć smještaj u njega migranata/izbjeglica izvan pomenute kategorije.

Razvojem događaja koji su uslijedili nakon uspostave blokada na Balkanskoj ruti, te naglim i intenzivnim dolaskom velikog broja migrantske populacije na područje Bosne i Hercegovine kao i naknadno uvedenim restrikcijama od strane Republike Hrvatske za njihov daljnji tranzit, otvoreno je novo poglavlje u kojem je bilo neophodno da nadležne institucije promptno izgrade strukturu koja bi osigurala adekvatan prihvata kao i izvjestan vid kontrole nad kretanjima samih migranata. Kao najprihvatljivije rješenje, pokazali su se određeni napušteni objekti sa većim

kapacitetima u državnom vlasništvu koji bi mogli biti, u kratkom vremnu, pripremljeni i organizirani kao privremeni prihvatni centri. Kao rezultat pomenutih aktivnosti, do kraja 2018. odnosno početkom 2019. godine su bili otvoreni:

- Bivša kasarna "Ušivak" na području opštine Hadžići sa kapacitetom od 726 mjesta s odvojenim prostorom za obitelji, žene i maloljetnike bez pratnje. Prema evidencijama Ministarstva sigurnosti BiH, krajem 2019. godine, u ovom smještajnom objektu je boravilo 1.316 osoba od kojih je jedan broj migranata koji su prethodno izmješteni sa lokacije Vučjak kod Bihaća;
- Bivša kasarna "Blažuj" u Kantonu Sarajevo u kojem je sa 31.12.2019. godine boravilo 427 osoba;
- "Sedra" u Cazinu sa kapacitetom od 420 mjesta predodređenim prostorom za obitelji i maloljetnike bez pratnje;
- "Bira" u Bihaću sa kapacitetom od 1.500 mjesta i određenim prostorom za obitelj i maloljetnike bez pratnje. Krajem 2019. godine je u centru evidentirano da boravi 2.242 osobe;
- "Miral" u Velikoj Kladuši u kojem je zabilježeno krajem 2019. godine da je boravilo 817 osoba premda je osigurani kapacitet za 700 migranata;
- U Bihaću je početkom 2019. godine otvoren i privremeni prihvatni centar sa kapacitetom od 580 mjesta i osiguranim određenim prostorom za obitelji.

Slika br.6 Migrantski centar Blažuj

Izvor:<https://www.klix.ba/vijesti/bih/njemacka-donira-cak-660-000-eura-za-migrantski-centar-blazuj-kod-sarajeva/191218119>

Iako su, prema prethodno navedenom, poduzete određene i konkretne aktivnosti situacija u Bosni i Hercegovini nije bila zadovoljavajuća prvenstveno radi ekonomskog položaja BiH, nedostatka resursa i drugih kapaciteta, te nedovoljne saradnje između određenih insitucionalnih nivoa. Neadekvatna uspostava kontrole migracija predstavlja i humanitarni i sigurnosni izazov sa kojim će se Bosna i Hercegovina suočavati i u daljnjem periodu.

4.5. *Ostali subjekti*

Vezano za problematiku migracija i azila, u Bosni i Hercegovini su prisutne pojedine agencije Ujedinjenih nacija kao i određeni broj nevladinih organizacija koje imaju za cilj pružiti podršku nadležnim institucijama Bosne i Hercegovine u provođenju mjera i aktivnosti kako bi se izbjeglicama i migrantima pružila potpuna zaštita i pomoć.

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice – UNHCR je, kao ovlaštena organizacija Ujedinjenih nacija za vođenje i koordiniranje međunarodne aktivnosti po pitanju zaštite izbjeglica i rješavanja izbjegličkih pitanja, prisutan u Bosni i Hercegovini od 1992. godine.

Međunarodna organizacija za migracije – IOM ima za cilj da pruži asistenciju u odgovoru na rastuće operativne izazove u upravljanju migracijama, poboljša razumjevanje migracionih pitanja, te potiče socijalni i ekonomski razvoj kroz migracije

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi – OSCE u Misiji u Bosni i Hercegovini pruža podršku u cilju unprijeđenja insitucionalnih i kadrovskih kapaciteta državnih institucija kako bi one bile u mogućnosti na što efikasniji način poduzimati i djelovati naspram izazova migrantske problematike, uvažavajući pri tome ljudska prava.

Pored spomenutih, evidentno je prisustvo i drugih nevladinih organizacija, poput *Danskog vijeća za izbjeglice (DRC)*, *Save the Children International* ali i drugih, koji su prvenstveno aktivni u pružanju direktne humanitarne pomoći migrantima i izbjeglicama u cijeloj zemlji.

V. MIGRACIJE KAO SIGURNOSNI IZAZOV/PRIJETNJA

Osnovno svojstvo migracija, kako u prošlosti tako i danas, jest da se one direktno reflektiraju na razvoj svjetske ekonomije, kulture i cjelokupne civilizacije. Sve do 20. vijeka, migracije su predstavljale i bile prihvaćene kao jedan vid društveno-ekonomskog procesa. Do promjena u

poimanju fenomena migracija kroz naučna istraživanja dolazi izrazito nakon završetka Hladnog rata i nestanka tadašnjeg bipolarizma između istoka i zapada, na osnovu kojih rezultira da sigurnosnu prijetnju ne predstavlja više samo vojni aspekt u vidu potencijalne prijetnje od napada na teritorij zemlje, nego čitav spektar drugih izazova među koje se ubraja i pitanje migracija. Pitanju migracija, kao socijalno-društvenom procesu koji u današnjem globaliziranom svijetu ima vrlo veliki značaj, pridodaju se koncepti upravljanja, sekuritizacije i kontrole. U tom kontekstu, migracije imaju konotaciju sigurnosnog rizika bilo da se radi o humanitnom i socijalnom aspektu samih migranata/izbjeglica u cilju njihove integracije u pridošlo društveno okruženje ili faktoru pojedinih sigurnosnih prijetnji sa kojima se isti dovode u vezu poput kriminalnih aktivnosti, krijumčarenja, terorizma i drugo.

Fokus nastavka rada će se odnositi upravo na elemente koji sadržavaju okvir pitanja sigurnosti, poveznice odnosno odnos između sigurnosti i migracija kao i moguće refleksije samih migracija na sigurnost.

5.1. Globalna i nacionalna sigurnost - međusobni odnos

U prvom dijelu rada je prikazano kako je pitanje migracija, kao kompleksnog društvenog fenomena, postalo jedno od najvažniji tema današnjeg globaliziranog svijeta. Autor, Milardović Anđelko u svojoj knjizi „Stranci pred vratima Europe“ navodi da je „činjenica da se čitava paradigma fenomena migracija danas, posebno nakon prvih terorističkih napada na zapadne ciljeve 2001. godine, percipira kao sigurnosni izazov koji se tumači i definira sa različitih aspekata, a ujedno obuhvaća karakter sigurnosne prijetnje, nositelja i referentnih objekata sigurnosti.“²¹

No, bez obzira na pomenuti faktor, autor, Smajić Mirza u svom radu „Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina“ navodi da je „proces globalizacije već ranije potisnuo tradicionalno promatranje koncepta sigurnosti plasirajući novi oblik koncepta koji obuhvaća i novi okvir analize kroz multidiscipliniran i višesektorski pristup pitanjima sigurnosti.“²² Savremeno izučavanje donosi promjene u samom poimanju sigurnosti pri čemu sam pojam dobiva novu dimenziju i definiranje.

²¹ Milardović A., Stranci pred vratima Europe, Pan liber: Institut za Europske i globalizacijske studije Zagreb, (2014), str. 14-15

²² Smajić Mirza, Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina, Hrčak znanstveni i stručni časopis, Zagreb, (2017), str. 155

Naime, uz vojni i politički okvir se uključuju socijalno, gospodarsko, te ekološko područje odnosno vidljivo je vodoravno proširenje njegove dimenzije. Nadalje, u vertikalnom smislu se fokus pomjera sa državnog nivoa na druge referentne subjekte odnosno čovjeka kao pojedinca, društvo, regionalnu i globalnu razinu.

Uz pomenuto, sigurnost karakteriziraju i druge značajke poput transformacije pri čemu se usmjerava od definicije ka konceptu šireg značenja odnosno vektorizacije u kojoj se definira uloga i pozicija međunarodnih i nacionalnih aktera.

Globalna ali i nacionalna sigurnost se počinju susretati sa novim prijetnjama koje se mogu manifestirati na različite načine, ali radi svojih karakteristika vrlo često istovremeno imaju direktnog dodira sa oba nivoa.

Generalno gledano, globalni sigurnosni izazovi obuhvaćaju prijetnje koje imaju implikacije na stabilnost i sigurnost u svijetu u cjelini. To uključuje prijetnje poput terorizma, proliferacije nuklearnog naoružanja, transnacionalnog organiziranog kriminala, cyber kriminala, hibridnog ratovanja, pandemija, klimatskih i ekoloških promjena te migracijskih kretanja. Složenost i kompleksnost tih izazova uvjetuje jačanje međudržavne saradnje kako bi se isti blagovremeno i adekvatno prevenirali odnosno prevazišli. Dakle, globalna sigurnost nije samo pitanje interesa pojedinih država, već zajednički interes svih država i globalne zajednice.

Autor, Dragović Filip u svojoj knjizi „Sigurnost Europskih granica i migracije“ navodi da se, nacionalna sigurnost “provodi politikom nacionalne sigurnosti i sustavom nacionalne sigurnosti. Politika nacionalne sigurnosti je zbroj svih nacionalnih politika unutar sektorskih područja (vanjska politika, unutarnja sigurnosna politika, obrambena politika, ekonomska politika, energentska politika, zdravstvena politika, obrazovna politika, politika zaštite okoliša), dok sustav nacionalne sigurnosti povezuje institucionalne i funkcionalne resurse društva i države u nacionalni okvir unutar kojeg međusobno surađuju i brinu se o stanju države. U tom segmentu sigurnost granica od velike je važnosti jer zaštićuje unutarnje vrijednosti od vanjskih prijetnji i predstavlja jednu od posljednjih barijera spram raznih asimetričnih prijetnji, a istovremeno ima preventivni učinak“.²³

²³ Dragović F., Sigurnost Europskih granica i migracije, Jesenski i Turk, Zagreb, (2018), str. 32-33

Vidljivo je kako je pod utjecajem svih globalizacijskih promjena, razvojem tehnologije, komunikacija kao i otvaranjem granica, i pitanje nacionalne sigurnosti, koje se u ranijem vremenu tumačilo sintagmom zaštite nacionalne države od napada na svoj teritorij, odnosno teritorijalnog integriteta i suvereniteta, preformulisalo u sasvim novu sferu gdje dolaze do izražaja novi koncepti i paradigme.

Kao egzaktan primjer potrebe za promjene u percepciji i tumačenju nacionalne sigurnosti možemo upravo vidjeti na pitanju migracija i migracijske krize. S jedne strane je postavljena migracijska kriza, a s druge je nacionalna jedinica sa tradicionalnim elementima državnosti: definirani teritorij, stalno stanovništvo i vlast. Upravo zadnja kriza, sa iznimno velikim brojem izbjeglica i migranata, je imala direktni pritisak, a u izvjesnoj mjeri i utjecaj na sva tri navedena elementa. Autor, Božinović Davor u svojoj knjizi „Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21 stoljeću“ navodi da „djelimičan ili u potpunosti nekontrolisani masovni prelazak granica relativizira pojam kontrole definiranog teritorija države, veliki broj migranata koji dolaze iz različitih kultura u zemljama krajnje destinacije mogu promijeniti demografsku sliku tamošnjeg društva što u konačnici otvara i realnu mogućnost za utjecaj i implikacije na političke strukture u budućnosti“.²⁴

Dakle, vidljivo je da usljed globalizacijskih procesa, prvotni i glavni sigurnosni aspekt vojne odbrane sada postaje jedan od niza elemenata spektra koji obuhvaća pojam nacionalne sigurnosti. Istovremeno, do izražaja dolaze drugi segmenti poput sigurnosti od terorizma, organiziranog kriminala, cyber sigurnosti, ekonomske sigurnosti i slično. Fokus nije više usmjeren samo na zaštitu teritorija zemlje nego njezin okvir podrazumjeva i zaštitu vitalnih interesa države i njenih građana, zaštitu ekonomije kao i osiguravanje unutrašnje stabilnosti naspram pojedinih rizika.

Globalna i nacionalna sigurnost su dvije međusobno povezane dimenzije sigurnosti koje su iznimnoj ovisnosti jedna o drugoj. Kao jedan od primjera te veze može se sagledati period nakon završetka Hladnog rata kada se nije ostvario iščekivani ishod odnosno razdoblje mira i stabilizacije u međunarodnim odnosima, nego dolazi do brojnih ratnih sukoba, preventivno unutrašnjih konflikta u pojedinim državama koje nisu uspjele osigurati uslove za vlastiti razvoj tzv. *fragile states*.

²⁴ Božinović D., Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Narodne novine, Zagreb, (2016), str. 151

Kao rezultat tih dešavanja, fokus ne zauzima više uobičajeni pojam ratovanja tj. sukob između dvije ili više država, nego se dovodi u vezu sa konfliktom unutar jedne države u kojem najčešće dominantu ulogu imaju različite naoružane skupine i gdje se ne primjenjuju uobičajena pravila ratovanja u kojem je definirana razlika između civila i vojnika.

Takve okolnosti dovode do neophodnog involviranja međunarodne zajednice budući da novonastali sigurnosni problemi nisu striktno vezani samo za područje jedne države nego direktno utječu na šire područje i izvan nje.

Uz navedeno, neophodno je izdvojiti i druge sigurnosne izazove pred koje je stavljena i međunarodna i nacionalna sigurnost a koji, shodno svom karakteru, utječu direktno na oba nivoa jer sigurnosni problem jedne nije moguće odvojiti od posljedica za sigurnost druge. Među najvažnijima, izdvajaju su pitanja vezano za sigurnosne prijetnje od terorizma, cyber napada i organiziranog kriminala, migracija i dr. Ono što karakterizira svaki vid ove sigurnosne prijetnje jest da isti, shodno globalizacijskim procesima, tehničkim razvojem, slobodom kretanja i slično, nisu fiksirani samo za područje unutar granica jedne zemlje jer dešavanja unutar jedne države odnosno djelovanje jedne države na globalnom nivou može imati značan utjecaj na nacionalnu sigurnost druge države. S druge strane, nacionalne politike, unutrašnja dešavanja i djelovanje jedne države može direktno utjecati na sigurnost drugih država okruženja pa čak i na globalnom nivou.

5.2. Sekuritizacija

U prethodnom dijelu je već navedeno kako se fenomen migracija globalno percipira kao sigurnosni izazov koji se tumači i definira sa različitih aspekata, a ujedno obuhvaća karakter sigurnosne prijetnje, nositelja i referentnih objekata sigurnosti. No, postavlja se pitanje kako se taj fenomen, koji se kroz historiju a i danas u izvjesnoj mjeri, smatrao kao važno pitanje razvoja odnosno kao i konkretno humanitarno pitanje, promjenio u izvjestan oblik koji sve više predstavlja višestruki sigurnosni izazov.

5.3. Značenje, postupak i motivi sekuritizacije

Na temelju tumačenja pojedinih autora okupljenih oko Kopenhaške škole (Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde i dr.), svako političko pitanje koje je označeno kao sigurnosni problem može biti sekuritizirano postupkom sekuritizacije. "Provoditelj sekuritizacije (npr. vlada, politička elita, vojska, civilno društvo) pitanje koje je već politizirano definira kao egzistencijalnu prijetnju referentnom objektu (npr. državi, skupinama, državnoj suverenosti, ideologiji,

gospodarstvu). Autor, Collins Alan u svojoj knjizi „Suvremene sigurnosne studije“ navodi da „kao odgovor na egzistencijalnu prirodu prijetnje, provoditelj sekuritizacije tvrdi kako mora primijeniti izvanredna sredstva koja idu izvan uobičajenih normi političke domene“.²⁵

Prema autoru, Barry Buzanu, da bi se neko političko pitanje smatralo sigurnosnim mora imati definirane kriterije tj. preciznije mora biti postavljeno kao egzistencijalna prijetnja referentnom objektu putem sekuritizacije koju provodi sam akter pri čemu zaobilazi redovnu proceduru i važeća pravila. Autori, Tatalović Siniša i Malnar Dario u knjizi „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“ navode da u današnje vrijeme „gotovo da nema spektra društvenog, državnog ili međunarodnog konteksta koji ne poprima sigurnosna obilježja, odnosno mogućnost sekuritizacije. Zbog toga se danas svako pitanje može nametnuti i kao sigurnosno pitanje“.²⁶

Dakle, generalno gledano pojam sekuritizacije se može protumačiti proširivanjem sigurnosne agende na pitanja koja se tradicionalno ne smatraju sigurnosim problemima niti se tretiraju sigurnosnim mjerama.

Gledajući sami proces sekuritizacije određenog pitanja možemo vidjeti da se isti realizira u tri stadija. Prvi i početni jest stadij u kojem određeno pitanje nije materija državnog rada niti je isto predmet javne rasprave. U slijedećem stadiju, pitanje postaje politizirano budući da se istim upravlja unutar standardnog političkog sistema i isto postaje dio javne politike. Konačni stadij jest kada pitanje postaje sekuritizirano odnosno predstavljeno je kao sigurnosno pitanje kroz proces sekuritizacije tj. politizirano pitanje se definira kao prijetnja egzistenciji referentnog objekta.

Za glavne protagoniste provođenja postupka sekuritizacije autor, Collins navodi vlade i političke elite bez obzira da li se radi o demokratski izabranim vladama ili autoritarnim državama. Demokratske izabrane vlade, shodno legitimnosti koje joj je pružilo izborno tijelo, poduzimaju sve mjere kako bi uvjerile svoje građane u postojanje nužnosti izvanrednih mjera kao odgovora na egzistencijalnu prijetnju. No u ovom slučaju postoji izvjesna mogućnost da građani iskažu svoje neslaganje sa predstavljenim problemom.

²⁵ Collins A., Suvremene sigurnosne studije, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Politička kultura, Zagreb, (2010), str. 135

²⁶ Tatalović S. i Malnar D., Sigurnosni aspekti izbjegličke krize, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, (2015), str. 23

Dakle sekuritizacija je ovisna u velikoj mjeri sa načinom prezentiranja izvanrednih mjera i postojanja prijetnji.

S druge strane, u autoritarnim državama formuliranje prijetnji i kao posljedično izgllašavanje mjera je često pod direktnim utjecajem vojske, te birokratskih i političkih elita pri čemu je uveliko isključeno mišljenje društva i postoji velika mogućnost za uspješno izvođenje samog procesa sekuritizacije.

Evidentno je kako u oba ova slučaja postoji izvjesna opasnost od zloupotrebe sekuritizacije. U demokratskim društvima njenom zloupotrebom može doći do legitimiziranja i osnaženja uloge vojske i sigurnosnih snaga u civilnim aktivnostima kao i ograničavanja svakog vida građanskih sloboda. Autor, Collins Alan u svojoj knjizi „Suvremene sigurnosne studije“ navodi da u „nedemokratskim društvima političke elite mogu kroz zloupotrebu sekuritizacije omogućiti uspješno postizanje željenih političkih ciljeva i očuvanje pozicije političke moći“.²⁷

5.4. *Sekuritizacija politike migracija*

Promjenom paradigmi međunarodne i nacionalne sigurnosti, pitanje migracija se postepeno uvodi u spektar sigurnosnih prijetnji. Na promjenu pristupu pitanjima sigurnosti i migracija vrlo veliku važnost su imala tri događaja u ne tako davnoj prošlosti, a isti su u vrlo velikoj mjeri doprinijeli sekuritizaciji samog fenomena migracija. Prvi događaj je povezan sa završetkom hladnog rata nakon čega su uslijedili migracijski valovi iz dotadašnjih zemalja Sovjetskog Saveza prema razvijenim zemljama Zapada. Kao reakcija na pomenuto, zemlje finalne destinacije kreiraju restriktivne politike prema imigrantima kao i uvođenje sigurnosnog aspekta kroz provjere istih. Drugi događaj se odnosi na teroristički napad na SAD 2001. godine, nakon čega terorizam postaje primarno sigurnosno pitanje na globalnom nivou. Shodno tome, migranti koji su dolazili iz zemalja koje su na bilo koji način označene poveznicom sa terorizmom, bili su predstavljeni kao potencijalna sigurnosna prijetnja. Treći događaj se odnosi na tzv. Arapsko proljeće koje je utjecalo na razvoj sukoba pa i ratnih dešavanja na području Bliskog istoka što je za posljedicu imalo masovno pokretanje izbjeglica i migranata prema Zapadnom svijetu odnosno prvenstveno Evropi.

²⁷Collins A., Suvremene sigurnosne studije, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Politička kultura, Zagreb, (2010), str. 13-140

Upravo ovaj zadnji događaj je zadesio Evropu u periodu kada se ona već nalazila u krizi, kako radi unutarnjih previranja i međusobnog političkog pozicioniranja, krize eura, rata u Ukrajini i dr., tako i radi vlastitog pozicioniranja na međunarodnom nivou. Dolaskom prvog vala migranata, Njemačka je, kao jedna od vodećih evropskih sila, zastupala politiku "otvorenih vrata" kako na nacionalnom tako i evropskom nivou ali bez prethodnog usaglašavanja sa ostalim članicama. Takav stav i ideja distribucije/relokacije migranata na sve zemlje EU-e nije bila sveobuhvatno prihvaćena, prvenstveno radi političkih stajališta u pojedinim zemljama EU-e koje su zahtjevale drugačiji odnosno stroži pristup pitanju migracija, što je rezultiralo da se ideja otvorenih granica zamjeni paradigmom o zaštiti vanjskih granica EU-e. Autor, Božinović Davor u svojoj knjizi „Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću“ navodi da „prvobitni postulat humanitarnosti se u potpunosti zapostavlja te se aktuelizira pitanje sigurnosti“. ²⁸

Uz takvu promjenu shvaćanja krize došlo je i do izražajnijeg isticanja nacionalnog suvereniteta pojedinih država EU-e, kao i jačanja političkog populizma desne orijentacije koji plasira teze da je neophodna jača kontrola nacionalnog teritorija i granica kao i zaštita "tvrđave Evrope" pred najezdom "drugih" – "proizvedeni su strah i zabrinutost, čime se stvara pritisak na političke elite da zaštite stanovništvo od „stranaca“ koje se sve više percipira prijetnjom po nacionalnu sigurnost.

Autor, Smajić Mirza u svom radu „Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina“ navodi, u osvrtu na mišljenje A. Kayia, da „države Evrope su razvile tendenciju širenja straha povezujući migrante sa drugim aspektima sigurnosnih izazova pri čemu isti postaju jedna od direktnih sigurnosnih prijetnji. Kao ishod takvog mišljenja, zastupljena je politika represije nad strancima koja nema referentnost prema zaštiti nego se ista koristi za ostvarivanje vlastitih političkih interesa. Egzaktan primjer za navedeno je Mađarska i podizanja zaštitne ograde na granicama Srbije i Hrvatske. Kako bi opravdala takvo postupanje, vlada Mađarske na čelu sa premijerom, Orbantom je tom prilikom plasirala teze koje se odnose na zaštitu državne granice i odbranu teritorija te postojanje prijetnje od migranata za kršćansku Evropu“. ²⁹

²⁸ Božinović D., Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Narodne novine, Zagreb, (2016), str. 50-51

²⁹ Smajić Mirza, Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina, Hrčak znanstveni i stručni časopis, Zagreb, (2017), str. 161-163

Autori, Tatalović Siniša i Malnar Dario u svojoj knjizi „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“ navode da je neophodno napomenuti da su „aktivnosti koje je poduzela Mađarska bile snažno kritikovane od jednog dijela međunarodne zajednice ali su imale istovremno i potporu od drugog dijela, posebno srednjoevropskih država okupljenih oko Višegradske skupine – Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska“.³⁰

Iz navedenog je vidljivo da je zastupljeni politički diskurs po pitanju migracija kroz proces sekuritizacije uspješno usmjerio fokus direktno na izbjeglice/migrante budući da se oni sada smatraju potencijalnim nositeljima sigurnosnih prijetnji. Takvo stajalište je dovelo do toga da svi oni koji se smatraju strancima ili koji nisu pripadnici evropskog društva mogu biti etiketirani kao određena prijetnja i prema njima mogu biti poduzete sve neophodne mjere u cilju njihovog uklanjanja sa područja zemalja EU-e.

Neophodno je napomenuti da su dodatni impuls za sekuritizaciju politike migracija u EU pružili pojedini teroristički napadi (francuski časopis Charlie Hebdo, nekoliko u Parizu, aerodrom i podzemna željeznica u Briselu, itd.) za koje je odgovornost preuzela Islamska država kao i pojačane kriminalne aktivnosti u zemljama koje su primile veliki broj migranata.

Kao zvanični odgovor na migrantsku krizu i u cilju proklamirane zaštite sigurnosti teritorija, Evropska Unija je definirala posebne zakonske okvire te formira posebna tijela (FRONTEX i dr.) kako bi zaštitila vanjske granice Unije od sigurnosnih izazova bilo da se radi o krijumčarenju, organiziranom kriminalu, proliferaciji oružja za masovno uništenje ali i samim migracijama. Implementacijom Schengenskog sporazuma kao i naknadno 2013. godine uspostavljanjem Sistema za nadzor evropskih granica je omogućena kontrola kretanja i boravka državljana trećih zemalja u EU. Također, potpisano je mnoštvo ugovora između EU-e i susjednih zemalja izvan EU-e o readmisiji migranata. Institucioniziranjem sigurnosne zaštite granica EU-a, istovremeno su u javnosti, u brojnim slučajevima, migracije artikulirane kao izvjesna prijetnja usmjerena političkoj, društvenoj, ekonomskoj ili kulturnoj sferi nacionalne države odnosno čitave evropske zajednice, pri čemu se upravo u praksi izostavljaju temeljne evropske i demokratske vrijednosti koje garantiraju osnovna i ljudska prava.

³⁰ Tatalović S. i Malnar D., Sigurnosni aspekti izbjegličke krize, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, (2015), str. 27

5.5. *Sekuritizacija politike migracija na "Balkanskoj ruti"*

Među prvima koji je definirao poveznice između migracija i pitanja sigurnosti, kako to navodi autor, Dragović Filip u svojoj knjizi „Sigurnost Europskih granica i migracije“ jest Myron Weiner „prema kojima međunarodne migracije predstavljaju prijetnju državama ali i građanima, bilo da se radi o državi porijekla ili državi finalnog odredišta“.³¹ Prema pomenutom, migracije imaju četiri dimenzije utjecaja i to: političku, kulturnu, socijalno-ekonomsku i pravnu. Ipak, ovo tumačenje je nepotpuno budući da nedostaje i jedan vrlo značajan segment – utjecaj migracija na zemlje tranzita koje također mogu biti izložene određenom vidu sigurnosnog rizika, prvenstveno u smislu izazova u političkom, socijalnom i religijskom spektru u slučaju pojačanih migracijskih kretanja kroz iste.

Takva dešavanja su upravo vidljiva u migrantskoj krizi na "balkanskoj ruti" od 2015. godine u kojoj tranzitne zemlje, radi vlastite nespremnosti i nedovoljne međudržavne saradnje, nisu bile u mogućnosti pružiti adekvatan odgovor na novonastali izazov. K tome više, shodno odsutnosti htijenja i spremnosti svih zemalja EU-e za pružanje pomoći izbjeglicama/migrantima, dolazi do pojedinačnog zatvaranja granica na nacionalnom nivou, prvo Mađarske, zatim Austrije te Slovenije i Hrvatske, a kasnije i kompletne jugoistočne granice EU-e, usljed čega dolazi i do zaustavljanja i zadržavanja istih na područjima država tranzita. Ujedno se realizira i proces tzv. eksteritorizacije sigurnosti pri čemu se nameće pritisak na zemlje izvan EU-e da vrše kontrolu i u većini slučajeva zatvore svoje granice kako ne bi dolazilo do protoka migranata kroz iste zemlje tranzita.

Kako bi u izvjesnoj mjeri ublažila nametnutni pritisak na zemlje tranzita, EU traži rješenja te u većini slučajeva donosi *ad hoc* mjere kroz koje bi pružila pomoć i asistenciju zemljama tranzita za održavanje sistema prihvata i smještaja migranata ali ujedno i u cilju borbe protiv sigurnosnih izazova u vidu organiziranog kriminala, krijumčarenja i trgovine ljudima. No, politički diskurs na bazi sekuritizacije pitanja migracija na nivou EU-e kao i usaglašene mjere zaštite od potencijalnih sigurnosnih prijetnji su se reflektirale i na područja zemalja tranzita kroz koje su prolazili a i bili zaustavljeni migranti. S jedne strane, zemlje tranzita su u velikoj mjeri slabijeg ekonomskog statusa da bi bile u mogućnosti adekvatno kontrolirati i zbrinuti "zaglavljene" migrante.

³¹ Dragović F., Sigurnost Europskih granica i migracije, Jesenski i Turk, Zagreb, (2018), str. 171-172

K tome je neophodno dodati da su tranzitne zemlje u poputnosti nespremno, bilo da se radi o nedostatku jedinstvenog unutarnjeg političkog mišljenja, strateških i zakonskih okvira ili sistemskih kapaciteta, dočekale nametnute mjere koje su uvjetovale zaustavljanje i boravak velikog broja migranata na području istih. S druge strane, ove zemlje se ne nalaze u okrilju zajednice država EU-e, nego su sve u određenoj fazi pristupanja i integraciji u EU odnosno tek sprovode pojedine aktivnosti u cilju usaglašavanja svih zakonskih ali i drugih kriterija u odnosu na postojeće u EU. U tom svom statusu kao kandidata neophodno je i razumjeti da je za njih bilo od interesa da prihvate nametnute evropske instrukcije. Na osnovu pomenutog, vrlo je teško bilo za očekivati da će zemlje tranzita spremno odgovoriti na kreiranu politiku i odluke EU te u potpunosti prihvatiti i realizirati zaokret iz humanitarnog pristupa migracijama prema sigurnosnoj poziciji koju je uvjetovala EU. Autori Tatalović Siniša i Malnar Dario u svojoj knjizi „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize „ navode da kao evidentan „primjer može se navesti slučaj Sjeverne Makedonije čija je vlada 2015. godine posegnula čak i za proglašenjem izvanrednog stanja kako bi se zaustavio tranzit migranata kroz zemlju“.³²

Kao jednu od poduzetih mjera s ciljem kontroliranja migracija i spriječavanju ilegalnih migracija prema Zapadu, ističe se i potpisivanje sporazuma između EU-e i Turske kojim se težilo smanjiti broj izbjeglica/migranata "Balkanskom rutom" preko Grčke. Prema tom sporazumu, Grčka je postala određeni vid filtera kroz kojeg su prihvatljive izbjeglice odnosno one koji su imali pravo na azil trebale biti dalje relocirane na područja svih država EU-e. Za sve ostale je sporazumom bilo uvjetovano da budu vraćeni u Tursku gdje bi isti bili zbrinuti uz financijsku nadoknadu EU-e. Shodno navedenom, u Turskoj je u jednom momentu bilo preko 5 miliona migranata što je zvanična Ankara u nekoliko navrata u narednom periodu koristila kao sredstvo u političkom razračunavanju sa EU u cilju postizanja određenih ustupaka od vlastitog interesa. Jednostavnije rečeno, postojeći politički problem na relaciji Turska - EU se rješava kroz sekuritizirano pitanje migrantske krize i to na način da se udovolji pojedinim zahtjevima Turske ili će, u slučaju negativnog odgovora, nastupiti otvaranje granica za migrante prema EU. U ovom slučaju, sekuritizacija političkog pitanja se podigla na viši nivo koji se u današnje vrijeme može tumačiti i izvjesnim vidom *hibridnog* ratovanja.

³² Tatalović S. i Malnar D., Sigurnosni aspekti izbjegličke krize, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, (2015), str. 27

5.6. *Ilegalne migracije*

Za razliku od kontroliranih migracija, koje podrazumjevaju procese migracija u skladu sa određenim zakonskim propisima, procedurama i pravilima, ilegalne/neregularne migracije su upravo procesi migracija koji se ne realiziraju u skladu sa predviđenim i prihvaćenim kriterijima. To uključuje ilegalan ulazak u zemlju, boravak bez propisanog odobrenja ali i rad bez zakonitog odobrenja odnosno kako to navodi Župarić-Iljić: „Neregularne migracije uključuju različite načine ulaska, pokušaje ulaska ili boravka migran(a)ta u zemlju tranzita ili odredišta, bez prikladne dozvole za ulazak ili boravak“ .

Autor, Tatalović Siniša u svojoj knjizi „ Nacionalna i međunarodna sigurnost“ navodi još detaljnije i kategorizira ilegalne migrante i to:

- „Osobe koje prelaze državne granice na mjestima koja za to nisu predviđena, odnosno izbjegavaju legalne državne prijelaze;
- Osobe koje se nalaze unutar neke države unatoč činjenici da im je odbijen zahtjev za azilom;
- Osobe poput studenata i turista koje borave legalno u nekoj državi i to u radoblju uglavnom od tri mjeseca no nakon prestanka zakonskog razdoblja ne napuštaju tu državu;
- Osobe koje pri dolasku na državne granice prelaze granice krivotvorenim ispravama ili ispravama koje pripadaju drugim osobama;
- Osobe koje unatoč rješenju nadležnog tijela o napuštanju zemlje ne napuštaju određenu državu u određenom roku;
- Osobe koje donošenjem neke političke odluke mogu izgubiti dotadašnji status“ .³³

U prethodnom dijelu rada je vidljivo na koji način su migracije, kao jedno vrlo značajno humanitarno, društveno i ekonomsko pitanje današnjeg globaliziranog svijeta, postale segment sigurnosnog spektra. Na primjeru zadnje migrantske krize i migrantskih tokova prema zemljama EU-a, odgovor na izazove koje nose ilegalne migracije su bile politike isključivanja kojima se regulira kontrola nad populacijom ilegalnih migranata na način da isti budu isključeni iz pristupa teritoriju EU-e te pristupa statusu regularnosti unutar same zajednice.

³³ Tatalović S., Nacionalna i međunarodna sigurnost, Politička kultura, Zagreb, (2006), str. 128

Zaštita evropskih granica, „kroz rigidne mehanizme nadzora i upravljanja vanjskom granicom te sistemom readmisijkih sporazuma i restriktivnih viznih režima“, postaje jedno od prioriternih područja vanjskopolitičke agende EU-e, te na taj način nadzor i zaštita granica od ulaska ilegalnih migranata postaje priritetno pitanje u odnosu na humanitarni aspekt odnosno pružanje pomoći i zaštiti migranata. Autor, Milardović Anđelko u svojoj knjizi „Stranci pred vratima Europe“ navodi da „takva politika se najbolje očituju kroz samo planiranje i financiranje programa EU *Solidarnost i upravljanje migrantskim tokovima* gdje je vidljivo da je EU u periodu 2007.-2013. godine većinu sredstava usmjerila na Fond za zaštitu granica a tek jedan mali dio je odvojen za podršku pri integraciji državljana trećih zemalja u EU“.³⁴

Dakle, sekuritizacijom fenomena migracija na osnovu političkog mišljenja da ilegalne migracije predstavljaju sigurnosni, politički, ekonomski, društveni i kulturni problem, pristupa se opšteprihvaćenom rješenju da se isti problem drži što dalje od evropskih granica.

Uz takvo tumačenje te politikom pojačane represivne komponente, legalne migracije nisu bile u mogućnosti da se razvijaju dovoljnim intezitetom što je uvjetovalo nagli porast neregularnih migracija a samim tim i pojačane sigurnosne izazove koje iste predstavljaju.

³⁴ Milardović A., *Stranci pred vratima Europe*, Pan liber: Institut za Europske i globalizacijske studije, Zagreb, (2014), str. 94-95

VI. ILEGALNE/NEREGULARNE MIGRACIJE U BIH – SIGURNOSNI

IZAZOVI/PRIJETNJE

Iz prethodnog dijela rada je vidljivo kako masovne migracije, konkretno u slučaju posljednje migrantske krize na području evropskog tla, usljed iznimno povećanog broja migranata, te neadekvatne organizacije kontrole njihovih tokova, direktno prouzrokuju porast ilegalnih/neregularnih migracija. Pojačani element ilegalnih migracija, radi samih okolnosti pod kojima se realizira, često se dovodi u vezu sa različitim vidovima nezakonitih aktivnosti te kao takav predstavlja sigurnosni izazov odnosno prijetnju naspram sigurnosti države i njenih građana. U tom smislu, kao referente tačke između ilegalnih migracija i potencijalnih prijetnji posebno se izdvajaju: organizirani kriminal u vidu krijumčarenja ljudi, ilegalne trgovine narkoticima i oružjem te međunarodni terorizam.

6.1. *Ilegalne migracije BiH – osnovni statistički podaci*

Bosna i Hercegovina se direktno susreće sa jakim intezitetom ilegalnih migracija od prve polovine 2018. godine nakon promjene političkih stavova Evropske Unije i poduzetih restriktivnih mjera pojedinih zemalja članica. Ista postaje jedno od važnih tranzitnih područja odnosno na Balkanskoj ruti iz smjera Turske i Grčke prema Hrvatskoj kao ulaznoj tački u Evropsku Uniju. Shodno podacima nadležnih institucija BiH, u čitavom vremenskom okviru, od početka migrantske krize pa do danas, u Bosni i Hercegovini su aktivne tri osnovne rute:

- Grčka – Albanija – Crna Gora – BiH – Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU-e;
- Grčka – Makeodnija – Srbija – BiH – Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU-e;
- Grčka – Bugarska – Srbija – BiH - Hrvatska i dalje prema drugim zemljama EU-e,

a intezitet je bio u ovisnosti od različitih faktora. Tako je, prema podacima Ministarstva sigurnosti BiH, „od početka krize u prvom dijelu 2018. godine pa do proljeća 2020. godine, vidljivo izrazito povećanje broja ilegalnih migranata na području BiH, i to prvenstveno u smislu zatvaranja Balkanske rute i zaustavljanja migranata na području Srbije, te istovremenog formiranja azilantskih i prihvatnih centara u Srbiji i Crnoj Gori“.³⁵

³⁵ Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, 2021, dostupno na:[http://Users/Users/Downloads/141649_\(B\)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf](http://Users/Users/Downloads/141649_(B)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf)

Nasuprot tome, u drugoj polovini 2020. godine i jednim dijelom 2021. godine je evidentirano smanjenje broja prijavljenih nezakonitih migranata u BiH radi uvedenih restriktivnih mjera koje su države provodile u cilju suzbijanja širenja bolesti COVID-19. Usljed pomenutog je došlo do određenih modifikacija pravaca kretanja ilegalnih migranata odnosno djelimičnog preusmjeravanja ruta preko Rumunije na Mađarsku i Austriju kao i Srbije na Mađarsku. Statistički gledano, broj evidentiranih ilegalnih migranata u BiH tokom perioda od 2018. do 2021. godine na godišnjoj razini je:

Tabela br. 1 – Tabelarni prikaz prijavljenih migranata u BiH

<i>Godina</i>	<i>Broj prijavljenih migranata</i>	<i>% u odnosu na prethodnu godinu</i>
2018	23.902	-
2019	29.302	+22,59%
2020	16.190	-44,75
2021	15.812	-2,33

Strukturalno gledano, većina migranata dolazi iz zemalja visokog migracijskog rizika a područje BiH isti koriste samo kao tranzitno područje prema finalnim destinacijama odnosno zemljama EU-e. „Uočeno je da je u periodu od 2018. do kraja 2021. godine, najveći broj ilegalnih migranata iz Pakistana i Afganistana odnosno od evidentiranih ilegalnih migranata (85.206 lica) njih je više od polovine (42.624 lica), a pored njih su još najzastupljeniji migranti iz Bangladeša, Sirije, Irana, Iraka, Maroka, Alžira, Libije, Palestine, Indije i Turske“.³⁶

Neophodno je napomenuti da je stvarni broj ilegalnih migranata koji tranzitiraju kroz područje Bosne i Hercegovine kvantitativno puno veći budući da dio njih nadležne institucije i organi BiH nisu bili u mogućnosti evidentirati.

³⁶ Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, 2021, dostupno na:[http://Users/Users/Downloads/141649_\(B\)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf](http://Users/Users/Downloads/141649_(B)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf)

6.2. *Problem utvrđivanja identiteta ilegalnih migranata*

Kao jedan od glavnih izazova sa kojima se susreću institucije BiH koje u nadležnosti imaju suzbijanje ilegalnih migracija na području BiH, jest utvrđivanje pravog identiteta svakog migranta.

Identifikacija odnosno dokumentovanje migranata predstavlja veoma kompleksan problem jer u većini slučajeva migranti ne posjeduju nikakav oblik dokumenata kojim bi dokazali svoj identitet niti imaju bilo kakav drugi dokaz prava na ulazak i boravak u zemlji. Također, postoji i određen broj onih koji se koriste falsifikovanim ili nevažećim dokumentima.

U tom kontekstu, generalno je važeće pravilo da se identitet ilegalnih migranata prvenstveno utvrđuje na temelju njihove vlastite izjave što uveliko otežava postupak prikupljanja vjerodostojnih podataka i samog njihovog identiteta. Osnovni motiv za takav vid postupanja migranata za skrivanje svog identiteta može se tumačiti na način da su isti instruisani od strane drugih migranata ili krijumčarskih grupa s ciljem iskorištavanja mogućnosti uzimanja azilantskog statusa te lakšeg daljnjeg prolaska tranzitnim zemljama do finalne destinacije. Ujedno, na isti način migranti izbjegavaju moguća prisilna zaustavljanja u pojedinim zemljama na osnovu zakonskih okvira kao i potencijane deportacije shodno postojećim sporazumima o readmisiji.

Kao primjer za otežano postupanje u nedostatku vjerodostojnih identifikacijskih podataka za pojedine ilegalne migrante, mogu se uzeti podaci iz analize Službe za poslove sa strancima BiH u kojima navode: „Kao uslov za izvršenje rješenja o protjerivanju i deportaciju migranata u matičnu zemlju je utvrđivanje njegovog stvarnog identiteta. U 99% slučajeva migranti nemaju dokumenta na osnovu kojih bi se utvrdio njihov identitet, te prilikom registracije daju lažne podatke (ime, prezime, datum rođenja, državljanstvo) što dodatno otežava cjelokupan postupak. Dodatan problem je nesaradnja zemalja porijekla u postupku utvrđivanja identiteta“.³⁷

U istom smislu se mogu tumačiti i pojedina krivična djela koja su počinili migranti na području BiH, budući da se pravi problem pojavljuje kada se istima treba suditi za ta izvršenja ali je to nemoguće radi nepotpunog utvrđenja pravog identiteta počinitelja.

³⁷ Katera news, Bez utvrđenog identiteta ne mogu se protjerati migranti iz BiH, 21.22.2020., dostupno na: <http://katera.news/lat%bez-utvrđenog-identiteta-ne-mogu-se-protjerati-migranti-iz-bih>

„Kao primjer navedenom može se navesti slučaj dvojice migranata iz Alžira koji su 2019. godine oslobođeni sumnje za ubistvo lica iz Maroka, jer sud nije mogao utvrditi njihov stvarni identitet“.³⁸

U navedenom primjeru je vidljivo kako nedostatak potpune odnosno vjerodostojne identifikacije ilegalnih migranata predstavlja izniman problem za realizaciju neophodnih aktivnosti u nadležnosti institucija BiH pri sprječavanju ilegalnih migracija. Osim pomenutog, isti problem predstavlja i određeni vid sigurnosnog rizika budući da nemogućnost potpune identifikacije ilegalnih migranata otežava i identifikaciju sigurnosno-interesantnih lica sa aspekta terorizma i ekstremizma kao i organiziranog kriminala, a koja su potencijalno infiltrirana u migrantske rute.

6.3. *Organizirani kriminal i ilegalne migracije*

Organizirani kriminal je vrlo teško pojmovno definirati iz razloga što je to kompleksan problem koji direktno utječe na više aspekata društvenog okvira, a još k tome njegova se forma konstantno mijenja u ovisnosti od ubrzane promjene životne situacije samog društva u posljednjem vremenskom periodu.

Kao jedna od osnovnih definicija, kako to navodi autor, Božinović Davor u svojoj knjizi „Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. Stoljeću“, jeste „tumačenje prema Konvenciji protiv transnacionalnog organiziranog kriminala Ujedinjenih naroda prema kojoj je organizirani kriminal „strukturirana grupa od tri ili više osoba, koja postoji u određenom vremenskom razdoblju i djeluje u skladu s ciljem počinjenja jednog ili više teških kaznenih djela ili kaznenih prekršaja, a u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi“.³⁹

Iz navedenog je vidljivo da je naglasak u tumačenju organiziranog kriminala stavljen na pojam "organizovane kriminalne grupe" a ne spontano formirane grupe za neposredno počinjenje kaznenog djela ili prekršaja te da je osnovni cilj počinjenja određenog vida zločina motiviran profitom odnosno pridobijanjem dobiti i/ili moći, imovinske koristi i njenog uvećanja kao i njezinog legalizovanja.

³⁸ Patria, Opasni su, jer ne znao ko su: Institucije BiH ne mogu utvrditi identitet više hiljada stranaca, 11.12.2019., dostupno na: <http://nap.ba/news/60025>

³⁹ Božinović D., Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Narodne novine, Zagreb, (2016), str. 69

Autor, Collins Alan u svojoj knjizi „Suvremene sigurnosne studije“ navodi da „ista Konvencija definira i pojam transnacionalnog organiziranog kriminala prema kojoj isti „uključuje bilo koju kriminalnu aktivnost koja se provodi u više od jedne države, koja se planira u jednoj državi ali se izvodi u drugoj, ili se počini u jednoj državi gdje postoje efekti prelijevanja na susjedna zakonodavstva“, a kao kategorije su definirane aktivnosti poput: pranja novca, nezakonita trgovina narkoticima, korupcija javnih službenika, infiltracija u legalne poslove, cyber kriminal, nezakonita trgovina oružjem, terorizam, piratstvo, krijumčarenje lica, trgovina ljudskim organima i drugo“.⁴⁰

Premda je i u ranijem periodu tokom prošlog vijeka bio prisutan problem organiziranog kriminala, radikalne promjene društvene situacije, prvenstveno pod utjecajem globalizacije i otvorenog ambijenta, su omogućile određeni nivo uvjeta da se organizirani kriminal vrlo učinkovito proširi na sva područja i to u vrlo različitim vidovima. Organizirani kriminal je postao vrlo mobilan i fleksibilan, transnacionalan i transkontinentalan te iznimno profitabilan. Upravo ta težnja za ostvarenjem profita je uvjetovala kriminalne grupe da se prilagođavaju okruženju, novim okolnostima i novim tržištima pri čemu su i one same mijenjale svoju formu, odnosno velike hijerarhijski ustrojene grupe se pretvaraju u manje horizontalne strukture koje su sposobnije i fleksibilnije za djelovanje ovisno o potrebama i ciljevima.

Kao jedan vid iznimnog profita, pripadnici kriminalnih organiziranih grupacija nalaze i u ilegalnim migracijama bilo da se radi o iskorištavanju samih migranata ili ilegalnih ruta kojima se migranti kreću. U smislu direktne koristi od migranata, organizirane kriminalne grupe pružaju određeni vid usluga, uključujući njihovo krijumčarenje, pribavljanje lažnih dokumenata, te osiguravanje sigurne transportne mreže i smještaja, radi čega od samih ilegalnih migranata naplaćuju visoke cijene za pružene usluge. S druge strane, rute kretanja ilegalnih migranata se u velikoj većini podudaraju sa već ustaljenim rutama organiziranih kriminalnih grupa za realizaciju drugih ilegalnih aktivnosti. U tom smislu, koriste situaciju, te na već uhodani način rada pružaju usluge ilegalnim migrantima koji, u pojedinim slučajevima, u nemogućnosti podmirjenja duga prema organiziranim kriminalnim grupama bivaju prisiljeni baviti se ilegalnim aktivnostima poput krijumčarenja narkoticima ili prostitucijom.

⁴⁰ Collins A., Suvremene sigurnosne studije, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Politička kultura, Zagreb, (2010), str. 397

6.3.1. *Organizirano krijumčarenje migranata*

Vežano za sami vid ilegalnih migracija, one u izvjesnoj mjeri mogu biti neorganizirane odnosno samoinicijativne i spontane od strane migranata ili mogu biti i organizirane i kao takve najčešće se povezuju sa organiziranim krijumčarenjem i trgovinom ljudi, koje uključuju dobro organizirani pristup migrantima i transportu, kao i prihvatu u zemlju dolaska.

Jednostavno razumjevanje pojma krijumčarenja migranata je vidljivo u tumačenju autora, Mijalkovića Saša u svom radu „Suprotstavljanje trgovini ljudima i krijumčarenju migranata“ prema kojemu „navedene aktivnosti podrazumjevaju omogućavanje nezakonitog ulaska u stranu državu licima koje nisu njeni državljani ili nemaju stalni boravak, s ciljem pribavljanja, na posredan ili neposredan način finansijske ili druge materijalne koristi“.⁴¹

U vezi sa pomenutim, neophodno je naglasiti da u slučaju krijumčarenja migranta, realizacija pomenutih aktivnosti ima vid posredovanja, budući da istima omogućuje nelegalni prelazak državne granice uz pristanak lica koja se krijumčare. Za razliku od organiziranog krijumčarenja migranata, trgovina ljudima jednostavno protumačeno obuhvaća nelegalne aktivnosti u vezi sa pomenutim uz primjenu sile, prijetnji kao i drugih sredstava u cilju pribavljanja saglasnosti od samog lica u svrhu njegovog daljnjeg iskorištavanja i to za korištenje istog u prostituciji i drugim seksualnim aktivnostima, prisilnom radu i drugim uslugama, ropstvu ili dužničkom ropstvu, trgovini organima i drugo.

Iako pojmovno gledano postoje egzaktna razlike u tumačenju navedenih kategorija, u praksi su česti slučajevi vežano za tretiranje ilegalnih migranata gdje je teško diferencirati odnosno međusobno odvojiti navedene nezakonite aktivnosti.

Organizirano krijumčarenje migranata se realizira kroz postojeće kriminalne organizacije koje svoju već razrađenu mrežu i kanale za krijumčarenje narkotika i drugih sredstava, koriste i za krijumčarenje lica ili kroz novoformirane grupe i organizacije koje se isključivo bave krijumčarenjem ljudi.

⁴¹ Mijalković Saša, *Suprotstavljanje trgovini ljudima i krijumčarenju migranata*, Službeni glasnik: Institut za uporedno pravo, Beograd, (2009), str. 42

Prema analizi autora, Dragovića Filipa u knjizi „Sigurnost Europskih granica i migracije“ „među osnovnim motivima za poduzimanje aktivnosti u cilju realizacije krijumčarenja lica, izdvajaju se slijedeći elementi:

- iznimno veliki profit za kriminalne organizacije kroz naplatu usluga od migranata;
- direktni profit za kriminalne organizacije bez prethodnog ulaganja kapitala i postojanja rizika za gubitke;
- obostrana korist jer i migranti uspijevaju, pored nametnutih ograničenja i represije, stići u zemlje svog željenog odredišta;
- nedovoljnost sudskih postupaka radi otežanog prikupljanja neophodnih dokaza;
- nepostojanje osude javnosti“. ⁴²

Prema dostupnim podacima Europolu, preko 90% slučajeva krijumčarenja migranata u smjeru zemalja EU-a od 2015. godine je realizirano uz pomoć određenog vida pomagača uglavnom pripadnika kriminalnih mreža, a sama zarada na ilegalnom prebacivanju migranata preko državnih granica tokom 2015. godine se procjenjuje u rasponu od 3 do 6 milijardi EUR. Imajući u vidu tendenciju rasta kretanja migranata, smatra se da će se iznos profita iz nelegalnih aktivnosti krijumčarenja lica udvostručiti pa i utrostručiti u narednim godinama. Upravo iz tog razloga se ocjenjuje da je krijumčarenje ljudi najbrže rastući oblik organiziranog kriminala te je označen kao međunarodna kriminalna aktivnost u koju je uključen iznimno veliki broj aktera iz preko stotinu zemalja svijeta.

Kao najzastupljenija lica uključena u organizirane kriminalne grupe za krijumčarenje ljudi izdvajaju se lica nacionalnosti ili porijeklom iz Bugarske, Egipta, Mađarske, Iraka, Pakistana, Poljske, Rumunije, Sirije, Tunisa, Turske i Srbije. Osnovna struktura mreže u realizaciji aktivnosti krijumčarenja ljudi obuhvaća nekoliko ključnih pojedinaca. Vodeće lice odnosno organizator aktivnosti koordinira realizaciju na cijeloj ruti i obično se nalazi na ključnoj migrantskoj lokaciji. Iza njega se nalaze lokalni ili regionalni lideri koji koordiniraju daljnje aktivnosti, te su nadležni sa osiguravanje sredstava i načina za transport i kretanje migranata od tačke njihovog prihvata do isporučivanja istih drugom koordinatoru na daljnjoj etapi puta.

⁴² Dragović F., Sigurnost Europskih granica i migracije, Jesenski i Turk, Zagreb, (2018), str. 195

„Također, oni su nadležni i nad niže rangiranim lokalnim pomagačima koji imaju za obavezu, ovisno o potrebama mreže, osigurati neophodna sredstva za smještaj i transport migranata“.⁴³

Ono što je neophodno napomenuti, jest da različite okolnosti i faktori, poput udaljenosti mjesta destinacije od početne tačke kretanja, oblika transporta, broja migranata kao i stepena spremnosti pojedine države odnosno njezinih sigurnosnih struktura za spriječavanje ilegalnih aktivnosti takvog vida, određuju načine same realizacije aktivnosti krijumčarenja migranata. S druge strane, upravo načini i realizacija aktivnosti krijumčarenja migranata direktno utječu i na pojačan stepen sigurnosnih prijetnji koje iste predstavljaju.

6.3.2. Organizirano krijumčarenje migranata na području BiH

U periodu od 2018. godine pa do danas, priljev ilegalnih migranata je bio konstantan uz promjenjivi intezitet ovisno o pojedinim okolnostima koje su direktno utjecale na periodično smanjenje poput nametnutih restriktivnih mjera protiv širenja virusa COVID, odnosno pojačanog djelovanja i koordiniranih aktivnosti sigurnosnih institucija BiH u cilju spriječavanja nezakonitih migracija kao i aktuelnih dešavanja na granicama Turske s Grčkom i Bugarskom, te razvoja šire geopolitičke i sigurnosne situacije na Bliskom istoku i Africi.

U cilju lakšeg razumjevanja fenomena ilegalnih/neregularnih migracija u BiH, neophodno se ponovno osvrnuti na geografski položaj područja BiH te njenu granicu sa R Hrvatskom kao članicom EU-e, a u kontekstu migracijskih kretanja jednom od ulaznih tačaka za migrante u zemlje krajnje destinacije. S druge strane, kao ulazna tačka migranata na područje BiH su definirane susjedne zemlje Srbija i Crna Gora.

Podaci OSCE BiH vezano za neregularan način dolaska migranata na područje BiH iz smjera Srbije i Crne Gore upravo pokazuju koliko je teritorij BiH dobio na značaju nakon zatvaranja Balkanske rute. Prema istima, samo u prvoj polovini 2018. godine je u BiH neregularno stiglo preko 10.000 izbjeglica i migranata. Većina njih je stigla iz Srbije dok se drugi dio odvijao rutom iz Grčke kroz Albaniju i Crnu Goru do BiH.

⁴³ Europol, Migrant smuggling in the EU, February (2016), dostupno na:http://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/migrant_smuggling_europol_report_2016.pdf

„Po dolasku na područje BiH, kratki period su se zadržavali na području Sarajeva, nakon čega su se kretali prema sjevero-istoku BiH, odnosno Unsko-sanskom kantonu u cilju pronalaženja mogućnosti za najlakši prelazak državne granice sa R Hrvatskom i daljnjeg kretanja prema zemljama EU-e“.⁴⁴

„U okviru svog boravka u BiH, nakon poduzetih propisanih mjera od strane Granične policije BiH i Službe za poslove sa strancima BiH, najveći broj ilegalnih migranata je iskazao namjeru za podnošenje azila u BiH. Međutim, većina migranata koja su iskazala namjeru za podnošenje zahtjeva za azil, isti ne podnose u propisanim vremenskim uvjetima i načinu kako je to navedeno u Zakonu strancima i članu 32., nego u roku veženja izdatih potvrda, koje im zakonski oogućuju neograničeno kretanje na području BiH, pokušavaju nezakonito ući u R Hrvatsku. Razlike između broja iskazanih namjera i podnesenih zahtjeva za azil potvrđuju zloupotrebu sistema azila. Tako je samo tokom 2020. godine u BiH od ukupno 16.190 nezakonitih migranata prijavljenih Službi za poslove sa strancima, namjeru za podnošenje zahtjeva za azil iskazalo 15.170 lica od čega su 244 i podnijele zahtjev za azil ili 1,6% od ukupnog broja osoba koje su iskazale namjeru za podnošenje zahtjeva“.⁴⁵

Modus operandi realizacije aktivnosti krijumčarenja migranata, kako je to objašnjeno u prethodnom poglavlju, može se preslikati i na situaciju u Bosni i Hercegovini. Na osnovu dostupne literature, te podataka objavljenih u javnim izvorima, vidljivo je da se ilegalne aktivnosti krijumčarenja migranata preko državne granice, shodno postojećim uvjetima i okolnostima, realiziraju kopnenim putem, preko vodenih površina pa i vazdušnim putem.

Kopnenim putem se ilegalni migranti krijumčare u većini slučajeva, kako na ulazu tako i na izlazu iz BiH, na način da ih krijumčari nezakonito provode preko državne granice na mjestima preko kojih nije predviđen legalni prelazak ili na legalnim graničnim prelascima prilikom koje su migranti sakriveni u pojedinim transportnim sredstvima, uz korištenje falsifikovanih dokumenata, te u pojedinim slučajevima, i uz pomoć korumpiranih pripadnika organa za kontrolu državne granice.

⁴⁴ OSCE, Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, (2018), dostupno na: <http://www.osce.org/files/f/documents/3/b/397322.pdf>

⁴⁵ Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, 2021, dostupno na : [http://Users/Users/Downloads/141649_\(B\)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf](http://Users/Users/Downloads/141649_(B)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf)

Shodno postojećim bezviznim ugovorima Bosne i Hercegovine sa pojedinim državama, vazdušnim putem krijumčarenje lica se realizira na način da lica koja zakonito uđu na područje BiH, te uz pomoć krijumčara, pokušavaju nastaviti svoje putovanje tako što nezakonito izlaze iz BiH koristeći se falsifikovanim dokumentima ili na mjestima na kojima nije predviđen prelazak državne granice.

U samu organizaciju aktivnosti krijumčarenja migranata na području BiH su, uz lica iz same migrantske populacije, uključeni i pojedini državljani BiH, čime postaju dijelom međunarodne kriminalne grupacije. U tom slučaju, takvi pojedinci nemaju koordinatornu ulogu nego prvenstveno imaju nadležnost organiziranja kretanja i smještaja te pribavljanje falsifikovanih dokumenta tokom boravka ilegalnih migranata na samom području BiH, a svoje aktivnosti realiziraju u koordinaciji sa migrantima krijumčarima iz zemalja iz kojih dolazi većina migranata. Za potvrdu ovih navoda mogu se uzeti podaci iz pojedinih dokumenata nadležnih institucija BiH kao i druge objave u medijima:

- „Hapšenje državljanina BiH od strane Granične policije BiH prilikom pokušaja krijumčarenja 23 ilegalna migranta u Republiku Hrvatsku“.⁴⁶
- „Pripadnici Granične policije BiH, 13.08.2022. godine, lišili slobode dvojicu državljana Bosne i Hercegovine, nakon što su otkriveni u krijumčarenju 11 osoba afroazijskog porijekla“.⁴⁷
- „U periodu 01.09.2020.-12.11.2020. godine, u BiH je spriječeno najmanje 12 slučajeva krijumčarenja migranata. U većini slučajeva su bili državljani BiH, a u dva slučaja su krijumčari imali državljanstvo Afganistana i Iraka. Slučaj 25.09.2020. godine, kada je spriječeno krijumčarenje 11 migranata na području Zvornika. Ilegalni migranti su krijumčareni čamcem preko rijeke Drine, a krijumčario ih je državljanin Afganistana“.⁴⁸

⁴⁶ Granična policija BiH, Državljanin BiH lišen slobode zbog krijumčarenja 23 ilegalna migranta, 04.02.2020., dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937746?title=državljanin-bih-lisen-slobode-zbog-krijumcarenja-23-ilegalna-migranta-&pageId=22>

⁴⁷ Anadolu Agency, Bh. državljani lišeni slobode zbog krijumčarenja migranata, 15.08.2022., dostupno na: <http://aa.com.tr/ba/bh-drzavljanin-liseni-slobode-zbog-krijumcarenja-migranata/2661484>

⁴⁸ Granična policija BiH, Državljanin Afganistana lišen slobode zbog krijumčarenja migranata preko rijeke Drine, 2020, dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937910?title=državljanin-afganistana-lisen-slobode-zbog-krijumcarenja-migranta-preko-rijeke-drine&pageId=0>

- „Tužiteljstvo BiH podignulo je optužnicu protiv jednog državljanina Pakistana te dva državljanina BiH koje tereti za trgovinu ljudima odnosno krijumčaranje ilegalnih migranata. U optužnici se navedeni terete da su bili pripadnici organizirane kriminane skupine uspostavljene kako bi preko granica BiH ka zemljama EU-e prebacivali ilegalne migrante, uglavnom državljane Pakistana i Bangladeša“.⁴⁹
- „Tužilaštvo BiH je uputilo prijedlog prema Sudu BiH za određivanje mjere pritvora za dvojicu državljanina Pakistana radi sumnje u krijumčarenje 13 ilegalnih migranta. Osumnjičene su uhapsili pripadnici Granične policije BiH prilikom krijumčarenja skupine od 13 ilegalnih migranata u blizini Zvornika preko rijeke Drine“.⁵⁰
- „Tužilaštvo BiH podiglo optužnicu protiv državljanina BiH koji se terete da je, s ciljem protivpravne imovinske koristi, izvršio nezakonito prevođenje 12 migranata, državljanina Indije i Turske, sa teritorije BiH na područje Hrvatske i EU, prevozeći ih u nenamjenski skrivenom djelu priključnog vozila“.⁵¹
- „Tužilaštvo BiH je, u okviru operacije kodnog naziva "Lipa" podiglo optužnicu protiv 16 lica, među kojima su strani državljani i državljani BiH, koji se terete za organizovano krijumčarenje više od 850 ilegalnih migranata. Navedene se terete da su, djelujući kao organizovana grupa, u cilju sticanja imovinske koristi, prokrijumčarili najmanje 850 migranata, koji nisu ispunjavali uslove za zakonit ulazak i boravak u BiH, sa područja Bosne i Hercegovine na područje R Hrvatske i dalje prema zemljama EU-e“.⁵²

⁴⁹ Tportal, Pakistanac i dvojica državljanina BiH optuženi za krijumčarenje migranata u Hrvatsku, 02.12.2022., dostupno na: <http://tportal.hr/crna-kronika/clanak/pakistanac-i-dvojica-drzavljanina-bih-optuzeni-za-krijumcarenje-migranata-u-hrvatsku-foto-20221202>

⁵⁰ Radio Slobodna Evropa, Predložen pritvor za dvojicu Pakistanaca zbog krijumčarenja migranata, 05.04.2021., dostupno na: <http://lobodnaevropa.org/a/31187812.html>

⁵¹ Start, Podignuta optužnica protiv Gorana Petrovića za krijumčarenje ilegalnih migranta, 16.02.2023., dostupno na: <http://startbih.ba/clanak/podignuta-optuznica-protiv-gorana-petrovica-za-krijumcarenje-ilegalnih-migranata/203553>

⁵² BHRT, Najveća optužnica za krijumčarenje ilegalnih migranata u BiH, 27.08.2021., dostupno na: <http://bhrt.ba/najveća-optuznica-za-krijumcarenje-ilegalnih-migranata-u-bih/>

6.3.3. Ilegalne migracije i krijumčarenje narkoticima i oružjem

U posljednjih nekoliko godina, područje Bosne i Hercegovine je postalo, radi svog geografskog položaja odnosno činjenice da se nalazi na dijelu Balkanske rute, raznih međunarodnih kriminalnih aktivnosti kao i ilegalnih migracija, vrlo atraktivno, prvenstveno tranzitno, područje za krijumčarenje narkotika između istoka i zapada. Upravo iz tog razloga, Bosna i Hercegovina se suočava sa sigurnosnim izazovom u vidu kriminalnih aktivnosti organiziranih međunarodnih grupa ali i problemom zloupotrebe narkotika.

Iz navedenog je vidljivo da je sigurnosna prijetnja vidljiva u dvije dimenzije odnosno organizirani narkokriminal te kriminal samih narkomana. Narkokriminal je osnovna aktivnost većine kriminalnih grupa, a ista uključuje više oblasti i faza: proizvodnju, preradu, krijumčarenje, transport, distribuciju i prodaju, te iznimno važan segment legalizaciju ilegalno stečenog profita. Same aktivnosti narkokriminala se često ukrštaju i imaju direktne veze sa drugim kriminalnim aktivnostima poput trgovine oružjem, trgovine ljudima, krijumčarenje migranata, terorizam i drugo, što se uveliko odražava na postojanje i dimenziju nacionalne i međunarodne sigurnosti. Kriminal narkomana odnosno ovisnika o narkoticima se raspoznaju u dva oblika: prve su kriminalne aktivnosti koje se realiziraju u cilju pribavljanja sredstava za nabavku opijata (krađe, razbojništva, prostitucija i dr.), a druge se odnose na aktivnosti koje sami čine pod utjecajem narkotičkih sredstava (razni oblici ugrožavanja javne društvene sigurnosti).

„Prema izvještaju o stanju organiziranog kriminala u BiH koje je sačinila radna grupa za period 2018. – 2020. godina, a na temelju dokumentovanih djela, preko 90% kriminalnih aktivnosti je povezano za nezakonitu trgovinu narkoticima, krijumčarenje ljudi i privredni kriminal. Preostali dio se odnosi na druge kriminalne aktivnosti poput nelegalne trgovine oružjem, cyber kriminal, trgovinu ljudi, koruptivna krivična djela i dr. U istom periodu je evidentirano 7.092 krivična djela u vezi sa zloupotrebom narkotika. Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini su prisutne gotovo sve vrste opojnih droga, a najviše su zastupljeni kanabis, kokain i sintetičke droge. Same kriminalne grupe iz BiH održavaju jake veze prema kriminalnim grupama iz susjednih zemalja ali i iz zemalja Evropske Unije. Najveći dio ilegalnih aktivnosti realiziraju kroz krijumčarenje narkotika u većim količinama sa Istoka iz Turske, Afganistana i Pakistana, preko Srbije i Kosova, Crne Gore, BiH i Hrvatske i jednim dijelom Mađarske, prema zemljama Zapadne Evrope. Također, kriminalne grupe imaju jaku infrastrukturu u smislu organiziranja transporta,

distribucije i prodaje narkotičkih sredstava, kao i pranja novca koji se u većini slučajeva plasira u nektretnine u BiH i u zemlje okruženja“.⁵³

Kao što je to već prethodno navedeno, vidljiv je određeni nivo povezanosti između pitanja ilegalnih migracija kao i ilegalnih aktivnosti kriminalnih grupa i to bilo da se radi o podrudarnosti samih ruta kretanja ilegalnih migranata i djelovanja organiziranih kriminalnih grupa na istima po drugoj osnovi ili direktnoj uključenosti samih kriminalnih grupa u krijumčarenje ilegalnih migranata. Upravo ta povezanost daje mogućnost da problematika ilegalne trgovine bude u direktnoj vezi sa ilegalnim migrantima s tim da je neophodno diferencirati dva oblika veze. U prvom obliku su ilegalni migranti koji konzumiraju narkotike i dolaze u vezu sa kriminalnim grupama u cilju nabave i korištenja opojnih droga, što rezultira povećanim brojem konzumenata na određenom području a u konačnici i povećanom sigurnosnom prijetnjom.

S druge strane, drugi oblik obuhvaća migrante koji su direktno uključeni u nelegalnu trgovinu narkoticima, bilo da se radi o dobrovoljnim slučajevima gdje se migranti samovoljno uključuju u pomenute nezakonite radnje radi ostvarivanja profita ili o slučajevima prisile gdje su iz različitih razloga prisiljeni na izvršavanje takvih aktivnosti.

Uzajamno uz povezanosti fenomena ilegalnih migracija i problematike nelegalne trgovine narkoticima, veliki sigurnosni izazov kao i potencijalnu sigurnosnu prijetnju predstavlja moguća veza i dodirne tačke navedenih sa nelegalnom trgovinom oružja i drugih minskoeksplozivnih sredstava.

Poput ilegalne trgovine narkoticima te krijumčarenja migranata, ilegalna trgovina oružjem spada u visoko profitabilne aktivnosti organiziranih kriminalnih grupacija radi čega iste imaju određenu konstantu ali i oscilacije ovisno o mogućnostima njihove realizacije na pojedinim područjima.

Također, i realizacija navedene ilegalne aktivnosti se realizira na isti način odnosno koriste se ilegalni granični prelazi za prebacivanje robe, sredstava, droge i ljudi u cilju izbjegavanja carinskog nadzora, a u pojedinim slučajevima i uz pomoć korumpiranih nadležnih lica.

⁵³ Fokus, Cvjeta organizirani kriminal: Objavljene ulične cijene droga u BiH, 2021, dostupno na: <http://fokus.ba/vijesti/bih/svjeta-organizirani-kriminal-objavljene-ulicne-cijene-droga-u-bih/2236875/>

Upravo radi stjecanja i uvećanja profita, glavni nosioci aktivnosti ilegalne trgovine oružjem su uglavnom organizirane kriminalne grupe koje nabavljaju, transportuju i prodaju oružje i minskoeksplozivna sredstva unaprijed određenim kupcima koji ista pribavljaju u razne svrhe, bilo da se radi o daljnjim kriminalnim aktivnostima, terorističkim grupacijama ili drugo.

Naime, nakon završetka rata u BiH, veliki broj građana nije izvršio povrat oružja nego ga je, iz raznih motiva, a prvenstveno straha od narednih mogućih sukoba, ilegalno zadržao. Upravo to zadržano odnosno ilegalno oružje, kao i oružje koje je ukradeno od regularnih oružanih snaga, je postalo cilj krijumčara i predmet daljnjeg krijumčarenja.

„Prema podacima Ujedinjenih naroda iz 2010. godine, procijenjeno je da se samo u Bosni i Hercegovini nalazi oko 750.000 komada ilegalnog oružja. Takvog oružja je još i više u Srbiji. U novije vrijeme, također, postoji više krađa oružja iz skadišta bosnanskohercegovačkih oružanih snaga, koje je završilo na crnom tržištu“⁵⁴

„O količini ilegalnog oružja koje je prisutno u samoj Bosni i Hercegovini najbolje pokazuju i podaci Koordinacionog odbora za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini prema kojima je od građana BiH, tokom 2022. godine, oduzeto 1.234 komada oružja, 49.889 komada municije, 31 komad minskoeksplozivnih sredstava i 10,8 kilograma eksploziva“.⁵⁵

„Sama veza između ilegalnih migracija i ilegalne trgovine oružjem jest vrlo slična kao i u slučaju povezanosti ilegalnih migracija i ilegalne trgovine narkoticima. Upravo, postojanje direktne veze između ilegalnih migranata te kriminalnih grupa pruža mogućnost da ilegalni migranti pribavljaju ilegalno oružje za svoje potrebe u izvršavanju daljnjih kriminalnih aktivnosti“.⁵⁶

6.4. Ilegalne migracije i problematika terorizma

Prisutnost terorističkog djelovanja kroz razne vidove je bilo prisutno i u daljoj historiji, no učestali napadi na područjima zapadnih zemalja u posljednjih dvadeset godina, poput napada na Sjedinjene Američke Države 11.09.2001. godine, napad na podzemnu željeznicu u Madridu 2004

⁵⁴ Aljazeera, Mapa krijumčarenja ilegalnog oružja na balkanu, 11.06.2022., dostupno na: <http://balkans.aljazeera.net teme/2022/6/11/mapa-krijumcarenja-ilegalnog-oruzja-na-balkanu>

⁵⁵ Akta, Kako se u BiH prikuplja i uništava ilegalno oružje, 08.05.2023., dostupno na: <http://akta.ba/vijesti/bih/162282/kako-se-u-bih-prikuplja-i-unistava-ilegno-oruzje>

⁵⁶ BHRT, Najveća optužnica za krijumčarenje ilegalnih migranata u BiH, 27.08.2021., preuzeto s: <http://bhrt.ba/najveca-optuznica-za-krijumcarenje-ileganih-migranata-u-bih/>

godine kao i napad u Londonu 2005. godine, bili su osnovni element koji je podigao terorizam, odnosno sigurnosnu prijetnju koji predstavlja, na globalnu razinu. Fenomen terorizma je postao jedan od glavnih faktora u odnosu na nacionalnu i međunarodnu sigurnost.

Premda pojam terorizma do današnjeg dana nije u potpunosti definiran, radi različitosti društveno-političkog ali i prostorno-vremenskog konteksta u kojem se realizira, u gore navedenim slučajevima se konkretno prepoznaju osnovni njegovi elementi, kako autor, Božinović Davor u svojoj knjizi „Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću“ navodi „da se strategija terorista svodi na poduzimanje nasilnih aktivnosti, prvenstveno protiv simboličnih ciljeva radi publiciteta, koje privlače pažnju lokalnog stanovništva, državnih institucija i svjetske javnosti za svoje ciljeve bez obzira za neposredne žrtve. Također, uz izravne fizičke posljedice terorističkih aktivnosti, nezamariv je psihološki učinak koji je uglavnom neusporedivo veći od fizičkih razmjera. Uz navedeno, neophodno je spomenuti razliku između "svjetovnog" terorizma u kojem su teroristički akti poduzeti na osnovu svjetovne ideologije i kroz koji se teži postići ciljeve uz minimalan broj žrtava te "vjerskog" odnosno terorizma kroz kojeg vjerske orijentirane skupine ne sagledavaju kolateralnu štetu tj. stradanje nevinih pri postizanju planiranih ciljeva. Upravo to razlikovanje pomaže pri razumjevanju djelovanja terorističkih organizacija odnosno pripadnika Islamske države kao i Al-qaide koje su targetirane kao glavni teroristički akteri na globalnom nivou“.⁵⁷

Na postojanje određenog nivoa dodira odnosno veze između problematike terorizma i fenomena migracija a posebno ilegalnih migracija, ukazuju i pojedini stručni autori ali i politički autoriteti pojedinih zemalja kao i generalno javnost na osnovu plasiranih informacija i teza objavljenih u pojedinim medijima. Autori, Vurnek Dragutin, Bangez Andrea i Perkov Matej u svom radu „Sigurnosni aspekti migracija“ navode da „generalna percepcija o povezanosti migranata i terorizma se uveliko mijenja nakon 2000. godine i trenda porasta terorističkih napada u svijetu. Posebno se to može vidjeti nakon napada u SAD-u 11.09.2000. godine, radi čega su migranti targetirani kao teroristi, a prvenstveno oni koji dolaze iz država zahvaćenih ratnim sukobima“.⁵⁸

⁵⁷ Božinović D., Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Narodne novine, Zagreb, (2016), str. 55-58

⁵⁸ Vurnek Dragutin, Bangez Andrea, Perkov Matej, Sigurnosni aspekti migracija, Acta Economica et Turistica, Vol.4, No.2, (2018), str. 167-170

Kao poseban izazov koji direktno dovodi u vezu ilegalne migracije i terorizam jest činjenica o postojanju skupina ili pojedinaca koji se pokušavaju sakriti i proći neopaženo među migrantskom populacijom do željene destinacije gdje imaju namjeru počinuti određene terorističke aktivnosti. U tom slučaju, opet izlazi na vidjelo stalno prisutni problem identifikacije migranata i nemogućnosti prepoznavanja sigurnosno-interesantnih lica odnosno pripadnika terorističkih organizacija koji su se infiltrirali u migrantska kretanja.

Iako je utvrđeno postojanje određene veze između terorizma i ilegalnih migracija, evidentno je da većina migranta koji su krenuli na "put nade" kako bi osigurali sebi bolju budućnost, nisu teroristi i nemaju nikakvog doticaja sa terorizmom odnosno što više, dio samih njih bježi od terorističkih aktivnosti koja se događaju u njihovim zemljama. Dakle, migranti nisu sigurnosna prijetnja, ali jesu potencijalne osobe koje imaju veze s terorizmom i koje bi mogle biti infiltrirane u navedenu populaciju.

Upravo radi toga, veliki izazov predstavlja pronalaženje prihvatljive ravnoteže između humanitarne pomoći migrantima i sigurnosti država odnosno njezinih građana. Dok je važno pružiti podršku i zaštitu migrantima, istovremeno je potrebno osigurati sigurnost i zaštitu građana od potencijalnih terorističkih prijetnji.

ZAKLJUČAK

Migracije su fenomen koji se odnosi na kretanje ljudi iz jednog geografskog područja u drugo i prisutan je kroz cijelo ljudsko postojanje. Sam fenomen oblikuju različiti faktori poput društveno-socijalnih prilika, ratnih djelovanja i etničkih sukoba, ekonomsko-političkih situacija, klimatskih promjena i drugo. Kao takve, mogu biti pozitivne i negativne a iste se direktno odražavaju i na zemlje odredišta kao i na zemlje porijekla, radi čega razmišljanja o pitanju migracija se često razlikuju ovisno o kulturi, političkim stajalištima i drugim faktorima.

Migracije i sigurnost su kompleksna tema koja uključuje različite aspekte politike, društva i međunarodnih odnosa. Razumjevanje veze između fenomena migracija i pitanja sigurnosti zahtjeva sveobuhvatnu analizu i sve relevantne faktore, ali shodno iznimnom obimu i kompleksnosti predmeta rada, neophodno je uzeti u obzir nekoliko ključnih elemenata prvenstveno u smislu utjecaja na sigurnosnu situaciju zemalja finalne destinacije, zemalja tranzita ali i zemalja porijekla, pogotovo sa aspekta potencijalnih ilegalnih aktivnosti, krijumčarenja ljudi, ilegalne trgovine narkoticima i oružjem, te terorističkim aktivnostima. S druge strane, humanitarni aspekt je vrlo važan element fenomena budući da su sami migranti često izloženi pojedinim sigurnosnim rizicima i životnim opasnostima tokom svog kretanja rutama.

Za Evropsku Uniju i njezine članice, pitanje migracija je od iznimne važnosti. Ta zajednica zemalja se suočava sa raznim izazovima i prilikama vezano za migracija, a politika migracija i azila je jedno od područja u kome se pokušava uspostaviti jedinstvena saradnja radi postizanja zajedničkog pristupa. U tom cilju, postavljeno je osnovno načelo EU-e solidarnosti, zajedničke odgovornosti i pravedne raspodjele tereta među članicama. No, taj postulat nije u prihvaćen od svih zemalja članica radi različitih stavova po pitanjima raspodjele tereta, azila i integracije migranata. Takva nejedinstvena politika je imala za posljedicu fizičkog zaustavljanja na migrantskim rutama što se nadalje manifestovalo pojavom nekontroliranog kretanja i neregularnih migranata kao i modifikacijama smjerova postojećih migrantskih ruta. Usljed te promjene u politici migracija zemalja EU-e, Bosna i Hercegovina direktno postaje tranzitna zemlja pojedinih migrantskih ruta. Nekontrolisane migracije kao i veliki broj neregularnih migranata su doveli BiH u nezavidnu poziciju bilo da se radi o socijalnom pitanju i adekvatnom

zbrinjavanju samih migranta ili sigurnosnim izazovima koje predstavlja njihovo prisustvo na području zemlje.

U toj situaciji, u nedostatku kapaciteta i modaliteta za adekvatno upravljanje tokova ilegalnih migranata kao i aktuelnom političkom ambijentu, institucije BiH su u potpunoj ovisnosti od svakog vida podrške EU-e za rješavanje postavljenog problema. Štoviše, bez zajedničke politike o migracijama i kreiranja jedinstvene strategije za prihvatljivo upravljanje migrantskim tokovima na nivou Evropske zajednice, Bosna i Hercegovina će ostati i u daljnjem periodu kao targetirano tranzitno područje. Intezitet pritiska protoka neregularnih migranata će upravo ovisiti o politici upravljanja migracijama EU-e, kao i pojedinim određenim dešavanjima u zemljama odakle dolaze migranti.

Sigurnosni aspekt koji predstavljaju neregularne migracije ostaje i nadalje veoma važno pitanje koje postavljeno pred nadležne institucije i organe Bosne i Hercegovine. Kao adekvatne solucije za upravljanje izazovima kao i spriječavanje potencijalnih sigurnosnih prijetnji, neophodna je uspostava konkretne i efikasne saradnje između nacionalnih sigurnosnih tijela i nadležnih institucija kao i strateško planiranje na državnom nivou s ciljem jačanja postojećih ljudskih kapaciteta kao i osiguravanja neophodnih sredstava i resursa. Također, od iznimne važnosti je razvijanje međunarodne saradnje kroz razmjenu informacija i poduzimanje drugih aktivnosti s ciljem spriječavanja svih vidova ilegalnih aktivnosti kao i drugih vidova sigurnosnih izazova koje neregularne migracije predstavljaju.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige:

1. Božinović D., Globalna sigurnost, Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću, Narodne novine, Zagreb, 2016.
2. Collins A., Suvremene sigurnosne studije, Fakultet političkih znanosti Zagreb, Politička kultura, Zagreb, 2010.
3. Dragović F., Sigurnost Europskih granica i migracije, Jesenski i Turk, Zagreb, 2018.
4. Mesić M., Međunarodne migracije, tokovi i teorije, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zavod za sociologiju, 2002.
5. Milardović A., Stranci pred vratima Europe, Pan liber: Institut za Europske i globalizacijske studije Zagreb, 2014.
6. Tatalović S., Nacionalna i međunarodna sigurnost, Politička kultura, Zagreb, 2006.
7. Tatalović S. i Malnar D., Sigurnosni aspekti izbjegličke krize, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2015.
8. Učkar T., Migracijska politika EU: Nove aritkulacije isključivanja u 21. stoljeću, Standorf Ljubljana, 2016.

Publikacije i radovi:

1. Frigo Masimo, Migracije i međunarodno pravo ljudskih prava, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2017.
2. Matković Gordana, The Welfare State in the Western Balkan Countries, Challenges and options, Center for Social Policy, Beograd
3. Mijalković Saša, Suprotstavljanje trgovini ljudima i krijumčarenju migranata, Službeni glasnik: Institut za uporedno pravo, Beograd, 2009.
4. Mikac, R i Dragović, F. Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed, Hrčak znanstveni i stručni časopis Zagreb, 2017.
5. Smajić Mirza, Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina, Hrčak znanstveni i stručni časopis Zagreb, 2017.

6. Šebo Šabić Senada; Borić Sonja, *At the Gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route*, Friedrich Elbert Stiftung, 2016.
7. Tadić Jure, Dragović Filip, Tadić Tonči, *Migracijska izbjeglička kriza-sigurnosni rizici za EU*, Hrčak znanstveni i stručni časopis Zagreb, 2016.
8. Vurnek Dragutin, Bangez Andrea, Perkov Matej, *Sigurnosni aspekti migracija*, Acta Economica et Turistica, Vol.4, No.2, 2018.
9. Župarić-Iljić Drago, *Migracije kao oblik adaptivne strategije*, časopis Slobodni filozovski Zagreb, 2016.
10. Granična policija BiH, *Analiza rada Granične policije BiH za 2019. godinu*, Sarajevo, januar 2020.
11. European Commission – Press release: Meeting on the Western Balkans Migration Route: Leaders Agree on 17-point plan of action, Brussels, 25 October 2015.
12. UNHCR, *Desperate Journeys, Refugees and migrants arriving in Europe and at Europe's borders*, January – December 2018.
13. UNHCR, *Desperate Journeys, Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes*, February 2017.
14. UNHCR, *Inter-Agency refugee and migrants operational update, Bosnia and Herzegovina*, January 2019.

Internet stranice:

- OSCE, Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, 2018, dostupno na: <http://www.osce.org/files/f/documents/3/b/397322.pdf>
- FRONTEX (2019), Risk analysis for 2019. dostupno na: <http://frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2019-RPPmXE>
- Europol, Migrant smuggling in the EU, February 2016, dostupno na: http://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/migrant_smuggling_europol_report_2016.pdf
- Council of the EU – Press release: EU-Turkey statement, 18 March 2016, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>
- Border Violence Monitoring Network – 2019: Systematic Fortification of Borders continues, 2019.

- Mirko Pejanović, Demografsko-migracijski problemi u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini, dostupno na: http://www.tripalo.hr/knjige/hrvati_u_bih/pejanovic.pdf
- UN 2013, Zajednička procjena stanja u zemlji, Bosna i Hercegovina, dostupno na: <http://www.bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2019-10/CCA2013bhs.pdf>
- International Organization for Migration, World Migration report 2010 the Future of Migration: Building Capacities for Change, dostupno na: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010.pdf
- International Organization for Migration, Mixed migration flows in the Mediterranean and beyond – Flow monitoring compilation, 2015 annual report, dostupno na: http://www.iom.int/sites/default/files/situation_reports/file/Mixed-Flows-Mediterranean-and-Beyond-Compilation-Overview-2015.pdf
- Amir Purić, Sistemsko nasilje hrvatske policije nad izbjeglicama, DW od 16.08.2018. godine, dostupno na: <http://dw.com/bs/sistemsko-nasilje-hrvatske-policije-nad-izbjeglicama/a-45093477>
- Ministarstvo sigurnosti BiH, Strategija u oblasti migracija i azila i Akcijski plan za razdoblje 2016-2020. godina, mart 2016, dostupno na: http://msb.gov.ba/PDF/Strategija_HRV_2016.pdf
- Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, 2021, dostupno na: [http://Users/Users/Downloads/141649 \(B\)%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf](http://Users/Users/Downloads/141649%20Informacija%20ta%20PS%20BiH.pdf)
- Ministarstvo sigurnosti BiH, Migracijski profil za 2020. godinu, maj 2021, dostupno na: <http://www.msb.gov.ba/PDF/210620211.pdf>
- Ministarstvo sigurnosti BiH, Migracijski profil za 2021. godinu, juni 2022, dostupno na: <http://www.msb.gov.ba/PDF/180820223.pdf>
- Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, novembar 2018, dostupno na: http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2019010713545979bos.pdf
- Granična policija BiH, Državljanin BiH lišen slobode zbog krijumčarenja 23 ilegalna migranta, 04.02.2020., dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937746?title=državljanin-bih-lisen-slobode-zbog-krijumčarenja-23-ilegalna-migranta-&pageId=22>
- Granična policija BiH, Državljanin Afganistana lišen slobode zbog krijumčarenja migranata preko rijeke Drine, 2020, dostupno na: <http://granpol.gov.ba/Publication/Read/937746?title=državljanin-afganistana-lisen-slobode-zbog-krijumčarenja-migranata-preko-rijeke-drine-2020>

gov.ba/Publication/Read/937910?title=državljanin-afganistana-lisen-slobode-zbog-krijumčarenja-migranta-preko-rijeke-drine&pageId=0

- Anadolu Agency, Bh. državljani lišeni slobode zbog krijumčarenja migranata, 15.08.2022., dostupno na: <http://aa.com.tr/ba/bh-državljanlišeni-slobode-zbog-krijumčarenja-migranata/2661484>
- Tportal, Pakistanac i dvojica državljana BiH optuženi za krijumčarenje migranata u Hrvatsku, 02.12.2022., dostupno na: <http://tportal.hr/crna-kronika/clanak/pakistanac-i-dvojica-državljanbih-optuzeni-za-krijumčarenje-migranata-u-hrvatsku-foto-20221202>
- Radio Slobodna Evropa, Predložen pritvor za dvojicu Pakistanaca zbog krijumčarenja migranata, 05.04.2021., dostupno na: <http://lobodnaevropa.org/a/31187812.html>
- Start, Podignuta optužnica protiv Gorana Petrovića za krijumčarenje ilegalnih migranata, 16.02.2023., dostupno na: <http://startbih.ba/clanak/podignuta-optuznica-protiv-gorana-petrovica-za-krijumčarenje-ilegalnih-migranata/203553>
- BHRT, Najveća optužnica za krijumčarenje ilegalnih migranata u BiH, 27.08.2021., dostupno na: <http://bhrt.ba/najveća-optuznica-za-krijumčarenje-ilegalnih-migranata-u-bih/>
- Katera news, Bez utvrđenog identiteta ne mogu se protjerati migranti iz BiH, 21.22.2020., dostupno na: <http://katera.news/lat%bez-utvrđenog-identiteta-ne-mogu-se-protjerati-migranti-iz-bih>
- Patria, Opasni su, jer ne znao ko su: Institucije BiH ne mogu utvrditi identitet više hiljada stranaca, 11.12.2019., dostupno na: <http://nap.ba/news/60025>
- Fokus, Cvjeta organizirani kriminal: Objavljene ulične cijene droga u BiH, 2021, dostupno na: <http://fokus.ba/vijesti/bih/svjeta-organizirani-kriminal-objavljene-ulicne-cijene-droga-u-bih/2236875/>
- Dnevni avaz, Oživjela poznata "balkanska ruta": Migranti postali mušterije dilerima, 10.07.2020., dostupno na: <http://avaz.ba/vijesti/bih/580772/ozibjela-poznata-balkanska-ruta-migranti-postali-musterije-dilerima>
- Večernji list, Uhvaćena dva migranta zbog posjedovanja opojnih droga, 04.06.2020., dostupno na: <http://vecernji.ba/crna-kronika/uhicena-dva-migranta-zbog-posjedovanja-opojnih-droga-11407520>
- Aljazeera, Mapa krijumčarenja ilegalnog oružja na balkanu, 11.06.2022., dostupno na: <http://balkans.aljazeera.net/teme/2022/6/11/mapa-krijumčarenja-ilegalnog-oruzja-na-balkanu>

- Akta, Kako se u BiH prikuplja i uništava ilegalno oružje, 08.05.2023., dostupno na: <http://akta.ba/vijesti/bih/162282/kako-se-u-bih-prikuplja-i-unistava-ilegno-oruzje>
- Večernji list, Uhićena dvojica migranata, u stanu im nađena puška, pištolj, prigušivači, meci, 24.09.2018., dostupno na: <https://vecernji.hr/vijesti/sarajevska-policija-pronasla-oruzje-kod-migranata-dio-arsenala-zakopali-1271838>
- DW, Migranti i terorizam – BiH treba jaču kontrolu granica, 24.02.2029., dostupno na: <http://dw.com/hr/migranti-i-terorizam-bih-treba-jaču-kontrolu-granica/a-47655990>
- Nezavisne novine, Teroristički napadi u BiH koji su šokirali svijet, 26.12.2019., dostupno na: <http://nezavisne.com/novosti/bih/Teroristicki-napadi-u-BiH-koji-su-sokirali-svijet/575687>
- Jutarnji, U Siriji i Iraku bori se šest Hrvata, 70 ljudi iz Bosne i Hercegovine već je tamo poginulo, 27.12.2016., dostupno na: <http://jutarnji.hr/vijesti/svijet/strucnjak-za-terorizam-u-razgovoru-za-jutarnji-otkriva-u-siriji-i-iraku-bori-se-i-sest-hrvata-70-ljudi-iz-bosne-i-hercegovine-vec-je-tamo-poginulo-5437275>

Popis slika:

Slika 1. Migranti u Bugarskoj, dostupno na: <https://www.middleeasteye.net/news/bulgaria-forgotten-balkan-migrant-route>

Slika 2. Osnovni smjerovi kretanja migranata na *Balkanskoj ruti* tokom 2015. godine, dostupno na: <https://www.unhcr.org/58b449f54>

Slika 3. Pravci kretanja migranata na *Balkanskoj ruti* po zatvaranju granice između Mađarske i Srbije, dostupno na: https://www.researchgate.net/figure/Main-migrant-route-to-the-Western-Europe-Source-Migrant-Crisis-Emergency-talks-on_fig10_305811933

Slika 4. Alternativni pravci kretanja migranata nakon "zatvaranja" *Balkanske rute*, dostupno na: <https://www.borderviolence.eu/background/>

Slika 5. Migranti na željezničkoj pruzi u Srbiji, dostupno na: <https://www.dw.com/hr/balkanska-ruta-nije-lako-burundijcima-do%C4%87i-u-eu/a-63650634>

Slika 6. Migrantski centar Blažuj, dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/njemacka-doniracak-660-000-eura-za-migrantski-centar-blazuj-kod-sarajeva/191218119>